

Iz slovenačke toponomastike II¹⁾

Petar Skok, Zagreb

1. Prilog toponomastici ljubljanske okoline

Sa gledišta historije slovenskih naselja od osobitoga je interesa ispitivati toponomastiku ljubljanskoga Barja. U prvom redu zbog toga što je ovo močvaran teren koji je u pogledu osnivanja naselja mogao da pruži alpskim Slovenima mnogo analogija sa terenom nekadašnje slovenske pradomovine u Zakarpatskim zemljama.

Sl. I.

¹ Upor. *Etnograf*, II, str. 179—195.

S druge strane, važno je ovo ispitivanje naročito i zbog toga što je *Emona* (Col. Julia) bilo trgovačko i vojničko rimsko naselje², vezano rimskom cestom sa *Nauportus*, sa *Neviodunum*³ (Drnovo kod Krškoga), sa *Praetorium Latobicorum* (Trebnje) itd. Kako je ta cesta išla baš kroz ljubljansko Barje⁴, htjeli bi znati da li su se alpski Sloveni, kad su došli u ove krajeve, naseljivali uz ovu cestu, t. j. da li su nastojali iskoristiti u svoje kolonizatorne svrhe pogodnosti što ih može da pruža ovako odlično prometno sredstvo.

Ako ispitujemo najstarije kategorije slovenskih imena u Barju, onda opažamo ove dvije interesantne činjenice: 1. da slovenska naselja ne nastaju na rimskima, 2. da najstarije slovenske naseobine ignoriraju rimsku cestu.

Danas znamo pod izvjesno da je *Ljubljana* izvedenica na *-janinč*⁵ od adjektiva *lubč*⁶ ili *lubnč*⁷ (upor. za poslednji upravo *Ljubno* > *Leoben*, karakterističan topografski naziv alpskih Slovena): **L'ubljane*. Da je ovakov ethnicum kao ime mjesta zaista postojao, to tačno potvrđuje njem. naziv *Laibach*, koji je nastao iz lok. pl. **L'ublah*⁸. Današnji

² Upor. Walter Schmid *Emona*, Wien 1914, str. 63. God. 34 pr. I. dobiva rimsko građansko pravo, t. j. postaje jednaka ostalim italiskim varošima. To znači da je mjesto već tada bilo potpuno latinizirano. Upor. i Patsch, *PW*, V, 2504.

³ Važna keltska složenica koja lingvistički utvrđuje postojanje keltskih naselja u ovom kraju. Znači „Novi grad (utvrđenje)“.

⁴ Ispitivanje odnosa koji zacijelo postoji između rimskih cesta i naselja što nastadoše iza seoba naroda još je uvijek *pium desiderium* opće evropske toponomastike. Upor. za Francusku A. Rzehak, *Römerstrassen in Frankreich*, *ZfrPh*, XLIV, 5—49.

⁵ Izvedenice s ovim sufiksom potvrđene su na starohrv. teritoriji počevši od 11. stoljeća. Upor. *Rad*, 224, p. 108 § 18 sl. *Etnograf*, III, 183. Kako se ovakva imena mjesta nalaze kod svih slov. naroda, moramo ih suponirati i za slov. pradomovinu. Moramo, dakle, uzeti da su Sloveni donijeli iz zakarpatske domovine naviku (modu) da stvaraju ethnica u funkciji imena mjesta. Ta se navika (moda) nije razvila istom na Balkanu ili u alpskim krajevima. Zbog toga moramo smatrati seriju slovenskih mjesnih imena izvedenih s pomoću sufiksa *-janinč* od raznih slov. osnova da spada među najstarija slov. imena mjesta. Ova je moda izumrla vrlo rano. Danas više ne stvaramo ovako mjesna imena.

⁶ Za postojanje ovoga adjektiva na srp.-hrv. teritoriji neka služi kao primjer ime sela u Srijemu *Ljuba*, od čega je ethnicum *Ljübljanin* A. Rj, VI, 266, 296.

⁷ Koji je od ova dva adjektiva u osnovi, to se ne da utvrditi nikakvim dokumentima niti dialektičkim oblicima. Upor. Berneker, *SEW*, 756.

⁸ Njemački oblik prvi put se pominje g. 1144; pretpostavlja disimilatorno izpadanje drugoga *l*, pod uplivom valjda pučke etimologije, jer su Nijemci htjeli u početku vidjeti Bach. Upor. i ital. *Lubiana*. Starost ital. oblika nije poznata. Na njemačkom se oblika osniva srednjo-lat. *Labacum*. O imenu *Ljubljana* pisao je pokojni Pintar u *Ljubl. Zvonu*, XXVIII, 243, 310.

slovenački singulare tantum ima se pripisati zacijelo uplivu imena rijeke *Ljubljana* < **l'ublan* + *bn* + *ica*⁹ koja protječe Ljubljanom. Naknadno se osjećalo kao da je ime mjesta izvedeno od imena rijeke, a ne obratno.

Ovaj slovenski naziv nije ni u kakovoj vezi sa keltsko-latinском *Emona*¹⁰, koju su po svjedočanstvu Herodianovu *επιχώριον*

⁹ Mora se uzeti da je ovo ime rijeke supstantivirani adjektiv od *Ljublane. Upor. za ovakav način nazivanja rijeka baš u ljubljanskoj okolici *Želimeljščica* (v. niže) i *Iščica > *Išca* (v. niže). Dvostruko *-nn* < *-nbn-* steže se često u srp-hrv. toponomastici u *n*: *Vinopolje* Rad 224, § 172 str. 156 < *vinbno polje*, t. j. obraslo vinovom lozom; *Vina gora* < *vinbna gora*; *Vini vrh* < *vinbni vrh* i t. d. U adjektivima izvedenim sa sufiksom *-bn* od osnova na *-n* ovo je stezanje redovno: *nčvtn* od *vina*, *strān* od *strana* i t. d. Ovo pravilo vrijedi i za slovenački, upor. Ramovš, o. c., str. 93 § 56. Kako adjektivno ime rijeke može naknadno da izmijeni oblik imena mjesta, od kojega je samo ime rijeke izvedeno, to će se vidjeti baš u ljubljanskoj okolici niže kod *Ig*.

¹⁰ Posljednji put pominje se *Emona* g. 407/8, kada se na ovom mjestu utaborio Alarih na svom pohodu iz Noricuma za Epir. Attila je g. 452 spalio *Emonu* valjda zajedno sa *Aquilejom*. U drugoj polovini 6. stolj. nijesu, prema tome, Sloveni mogli da nađu ovdje na živo gradsko naselje italskoga tipa, nego samo na ruševine sa ostacima lat. stanovništva. Da je u ovim krajevima latinitet zaista živio u narodu, to dokazuje pored naziva *Mirje*, o čemu v. niže, i latinska izvedenica od imena carinske stanice *Atrans* g. *Atrandis*, koja je označivala „fines Italiae et Norici“. Od toga je morala postojati lat. izvedenica *Atrandiana* (sc. statio), kakove se nalaze i drugdje po romanskim zemljama. Ovaj lat. sufiks supstituirali su alpski Sloveni sa svojim *-janinč*, s pomoću kojega tvore ethnica kao imena mjesta. Tako nastade plurale tantum *Trojane*. Ta se je supstitucija u ovom slučaju tim lakše mogla dogoditi, što je kod balkanskih (pa možda i kod alpskih) Slovena postojala priča o caru *Trojanu* < lat. *Trajanus*, u kojoj nalazimo homonim imenu mjesta *Trojane*. Ne mislim da je *-janinč* došlo direktno na lat. *Atrand-*, kako veli Ramovš o. c. p. 264 § 153, zbog toga što takove izvedenice od predslovenskih imena mjesta nigdje nisu potvrđene kod nas kao imena mjesta. Isto tako ne mislim da je *nt > nd* ilirska pojava, jer je ne nalazimo potvrđenu u Dalmaciji. Gen. *Atrandis*, pored potvrđenoga *Atrante*, *Adrante*, vrlo je lako moguć zbog jednakosti nominativa, upor. *frons*, *frontis* i *frons frondis*. Kako je *tr > dr* potvrđeno, može se uzeti da je postojala i metateza dentala. Na postojanje latiniteta u ovim krajevima do u kasno vrijeme govori i naziv zemlje *Carniola* (sc. terra, a 738, prvi put kod Pavla Diakona, *Hist. Langobardorum* VI, 52), To je čisto latinski deminutiv izveden spomoću *-olus* od *Carnium* > *Kranj*. Deminutivni sufiks *-olus* u funkciji adjektiva i ethnicuma nalazi se n. pr. u ital. *romagnuolo* „iz Romagne, stanovnik ove zemlje“. Ko je stvorio *Carniola* i kako je došao u latinitet Pavla Diakona, to neznam. Vrlo je vjerovatno da je tako govorilo domaće latinsko stanovništvo. To bi bio jedini dosada meni poznati primjer lokalnoga latiniteta iz Kranjske. Nikako se ne može misliti da je *carniolus* učena Pavlova kreacija. Za ovu funkciju on bi stvorio zacijelo *carniensis*, koga nema.

(valjda prvotno keltski, a onda latinizirani Taurisci) zvali *Ēmān*¹¹ (*Ἐμᾶν*).

Da su Sloveni zatekli ruševine rimske vojničke naseobine, o tome svjedoči naziv ulice *Na Mirju*,¹² kojim se u Ljubljani označuju ruševine rimskoga castruma. Collectivumu *Mirje* odgovara tačno *Omirje* (Krk), *mîr*, *mirna*¹³, kojim se riječima u Dalmaciji označuju zidovi u opće i rimske ruševine napose. Kako je *mirje* kolektiv od *mir* < lat. *mûrus*, može se posve pouzdano iz ove toponomastičke činjenice zaključiti, da su Sloveni u drugoj polovini 6. stolj. ovdje zatekli romanizirane Kelte koji su latinski govorili.

Iz ove prve konstatacije slijedi, dalje, i druga. Kao što su Sloveni sačuvali *mûrus* > *mir* ne samo u Dalmaciji nego i u Alpama, znači, da su morali čuti i naziv *Ēmōna* od domorodaca od kojih su čuli i *mûrus*. Ipak nijesu sačuvali naziv *Emōna*. Ovu činjenicu možemo da objasnimo samo tako ako uzmemo da Ljubljana kao slovensko naselje nije nastala na terenu rimskoga naselja, nego na krajnjem rubu ljubljanskoga Barja pod brijegom na kojem je danas *Grad*.

Ovaj zaključak postaje potpuno izvjestan, ako ispitujuemo najstarija slovenska topografska imena ljubljanskoga Barja.

Iz toga nazivlja vidimo ponajprije da se Sloveni naseljuju na tvrđem terenu na rubu bara. Za što to čine, to možemo lako da objasnimo, dijelomice doduše, njihovim obrambenim sistemom. Bizantinski pisci javljaju da se Sloveni brane često puta na taj način

¹¹ Ovaj je domaći oblik vrlo važan za proučavanje ilirskih imena na *-ōna*. Na osnovu ovoga dočетка zaključuje Patsch l. c. da je ovo prvobitno ilirska naseobina. Moramo citirati cijelo mjesto iz Herodiana VIII, 1: *πρώτη Ἰταλίας πόλις ἦν καλοῦσιν Ἐμᾶν οἱ ἐπιχωριοί*. Odatle slijedi da je dočetak *-ōna* latinizacija domaćega izgovora *Ēmān*. To je jedini podatak što ga imamo o domaćem izgovoru ilirskih imena kao što su *Emona*, *Aenona*, *Albona*, *Scardona* i t. d. Slovenski se refleks *-yn* > *in* osniva na lat. *-ōna*, ne na *-ān*. To znači da je ilirskoga pučanstva u vrijeme dolaska Slovena na Balkan već nestalo, t. j. da se je latiniziralo.

¹² Gdje se danas u Ljubljani nalazi *Na Mirju*, to pokazuje tabla br. 2 u citiranom djelu W. Schmid. Rimski je castrum išao od ulice *Na Mirju* do Kongresnog Trga i Blajvajsove ceste prema Rožniku. Upor. Melik, Stanojevićeva *Narodna enciklopedija SHS*, II, 713. Topografija, dakle, dokazuje da kasnije gradsko naselje s druge strane Ljubljanice sa gradom na brdu i kućama uz rijeku ne stoje ni u kakvoj vezi s rimskim castrumom. Rimski castrum ne dolazi u obzir za slovensko naselje uz rub močvare.

¹³ Upor. *A. Rj.*, VI, 732, 3 *mîr*, str. 738, 2 *mirina*, str. 745 s. v. *mirje*, VIII, str. 920 *omirina* = *mirina*. Upor. *Rad*, 224, § 156. Pleteršnik, I, str. 584, 2 *mîr*.

što vole iznenada napadati neprijatelja, izbjegavajući otvoren sukob i sakrivajući se po šumama i močvarama.¹⁴

Ovakovu vrst naseljivanja zahtijeva u ostalom i mogućnost poljoprivrednog iskorišćavanja tla. Okrajci se bara najlakše obrađuju, dok sama bara traži tehničko isušivanje.

Sve ako i nemamo pisanih dokumenata iz kojih bi saznali najstarije potvrde za slov. naziv *Ljubljana*¹⁵, mi već iz analize današnjeg oblika imena možemo zaključiti da ovaj naziv mjesta ide u kategoriju najstarijih slovenskih imena na Jugu (upor. bilj. 5). Iz starih hrvatskih dokumenata saznajemo naime da su najstarija slov. imena mjesta ethnicumi na *-janin* od imena biljki ili riječi koja označuju teren (Geländenamen; tipovi: *Cerani*, *Hrašteni* u staroj hrv. državi i *Mokrani* u staroj srpskoj državi).

Drugi ethnicum za naselje na rubu Barja je *Uřbl'en'e*, na specijalnoj karti bivšeg austro-ugarskog generalštaba Zone 22/col. XI *Werblene* (Verbljene). Ja sam zabilježio izgovor u Igu.¹⁶ Ovo je jasna izvedenica s pomoću sufiksa *-janin* od *vrba*.

Na rubu Barja je i *Ig*, kao i *Vrbljene*, dosta daleko od rimske ceste. Vidi se i opet da Sloveni ne mare za pogodnosti koje bi im pružala rimska cesta. Za svoj način privrede i obrane oni drže zgodnijim rubove Barja.

Riječ *Ig*, u *Ig-Studenec* i *Gorenji Ig*, izgleda na prvi pogled vrlo tamna. Ako se ispituju izvedenice, onda postaje jasnija. Ethnicum od *Ig* glasi danas *Ižanci*, odatle je i adjektiv *Ižansko pùl'e*, *Ižanska cesta*. Lokativ je *na Igi*.

¹⁴ Upor. Niederle, *Slovenské starožitnosti*, dio III, sv. 2, str. 490. U ovom pogledu od važnosti je upozoriti i na način slovenskoga vojevanja g. 642 u južnoj Italiji kod Siponta, opisan kod Pavla Đakona (upor. Rački, *Documenta*, str. 276). Đakon Pavao naročito ističe kako su Sloveni oko svoga tabora kod Siponta iskopalili nevidljive jame, neku vrst streljačkih jaraka, da se izrazimo u govoru svjetskoga rata, odakle su napadali (Qui occultas foveas circa sua castra facientes). Prema tome ima se zaključiti da su Sloveni za svoja naselja odabirali manje pristupačan i močvaran teren koji je dozvoljavao građenje zemunica za odbranu. Na ovakve nevidljive jame iskopane iz zemlje za odbranu i navalu, mislim, da se odnose i naša imena mjesta tipa *zeml'bn* > *Zemun*, *Zemunik* i t. d. Upor. moju studiju u *Жужнослов. Филологу*, VI, 92 br. 61.

¹⁵ U Kоруškoj, prema izvještaju prof. dr. Arnejca, postoji još jedna *Ljubljana*, o kojoj bi rado imati potanjih vijesti. *Ljubljanica* je ime selu i zaseoku u Hrvatskoj, *A. Rj.* VI, 296.

¹⁶ Pored *-l'e-* čuje se i *-l'a-*: u *Uřbl'anvřh*.

Adjektiv od *Ig* glasi *Īška*. On se upotrebljava ponajprije u imenu sela *Īška lōka*, njem. *Igglak*. Ovo je naselje blizu Iga-Studenec odmah do župnije u Barju¹⁷, ali na čvršćem terenu i još uvijek dosta daleko od rimske ceste. Isti se adjektiv nalazi zatim u nazivu potoka koji ponire i onda opet izvire. Dok teče u Vingarju zove se *Īška*, kad opet izađe ispod brda, onda se zove u supstantiviranom obliku *Īšca*. Gore spomenuta specijalna karta i sve ljubljanske novine krivo prenose ovaj izgovor u književni jezik kao *Ižica*. Pravo bi se morala zvati u književnom slovenačkom *Iščica*. *Išca* se izliva u *Lublāncu* kod *Haupmānce* i u *Līpah*. „*Ab brēgi*“ oko Iščice nalazimo ova imena položaja (Flurnamen): *Mastišča*, *Za nārṭi*, *Na velkem pl'ē^asi*¹⁸.

Adjektiv *Iška* dolazi još u *Īška ūās*, njem. *Iggdorf*, na potoku *Iški*. Pri *Iški* je i *Māla ūās*.

Šta je *Īg*? Pomišljalo se na različite latinske riječi kao *jugum*, *vicus*, što sve ne pristaje i što je sve nepotrebno zbog toga što je ovo čisto slovensko naselje izvan svake veze sa rimskom cestom. Ispravnije je tražiti slovenačku riječ koja sasvim pristaje nazivu ovakvih naselja na rubu bara. To je *iva* „*salix caprea*“. Za ovu riječ postoji i dialektički oblik *iga*. Potvrđuje ga Pletersnik I, str. 290 iz Medvedova rukopisa o imenima biljaka. Nijesam, na žalost, upućen gdje se ovako govori. Koliko sam se mogao obavijestiti, ni *iva* ni *iga* ne postoje ni u okolini Iga ni u njemu samome. Ni Ramovš, Hist. gramatika slov. jezika, p. 160 ne zna gdje se govori i, izgleda, čak sumnja o egzistenciji ovoga izgovora. Ali ispravno pretpostavlja **iua* kao posredovni oblik, ako je postojao. U istinu danas se govori bilabialno *u* za labiodentalno *v* u Igu. Ova okolnost govori u prilog tvrdnji da je Medvedova *iga* za *iva* ovdje mogla postojati.

Za što je dočetno *-a* ispalo, to je vrlo lako protumačiti.

Ramovš o. c. § 189 str. 299 dokazao je da je *š* u *Iška vas* nastalo od grupe *žsk*. Za to govori Trubarovo pisanje *v ti Igiški fari*. Adjektiv *ižski* jednako je moguć od masculinuma kao i od femininuma, upor. *trški* od *trg* i *Vrbsko jezero* od *vrba*. Od adjektiva *ižski* rekonstruiran je primitivum masculini generis *Ig*.

Moguć je dakako i njemački upliv na slovenački naziv. Nijemci, naime redovno pretvaraju slovenačka feminina u neutra: *lōka* > *lak*. Od **Iga* nastade kod njih pravilno *Igg*¹⁹.

¹⁷ U Igu-Studenec *Barjē* je sve što je oko ljubljanske ceste, oko Črne Vasi.

¹⁸ Ova riječ postoji i u Prekmurju u značenju „njava“.

¹⁹ Prema *Dravus* > kor. njem. *Trōg* moguće bi bilo da je *Iua* dalo njem. *Igg*, ali za takovo mišljenje nemam potvrda iz na njemačku obrnutih slov. riječi.

Ovaj je oblik mogao veoma lako djelovati na slovenački. Pod uplivom njem. oblika mogli su Slovenci smatrati *Īga* kao genitiv singulara, za koji su otvorili novi nominativ *Īg*. Da je i *Ig* bio podvržen njemačkim feudalcima, to se vidi po gradu iznad Iga i po starijim imenima lokaliteta (Flurnamen) unutar teritorije Iga, kao što su *Pūngart*, šumica kod Iga²⁰, ‹ sr. vis. nj. *Boumgarte*, *Vīngar*²¹ ‹ sr. v. njem. *Wīngarte*(?). Naći će se pri detaljnijem ispitivanju i više takovih primjera.

Između *Vrbljena* i *Iške vasi* nalazi se i treće naselje na rubu bare. To je *Strāhamer* u izgovoru Ižanaca, na spec. karti *Strahomer*. Ime je očiti kompositum od dva elementa kao *Radomir*²². Kao ime posjednika može da dođe i bez ikakova sufiksa u imenima mjesta, upor. *Radomir*, *Jaroslav*, *Radom* i t. d. kao slovenska imena mjesta²³. Drugi elemenat *-mer* mjesto *-mir* upućuje na veliku starost. Za *Strahomer* nemam doduše starih potvrda. Srp.-hrv. *Strahimir* je valjda moderno. Upor. *Strahinja* u srp.-hrv. narodnim pjesmama.

Kao četvrto ime naselja na rubu *Barja*, koje nosi na sebi tragove velike starosti, treba spomenuti *Tamišle*, (*y*) *Tamišlēm*. a stoji za o. Cijeli *Ig* provodi naime t. zv. *akanie*²⁴. Ali se čuje i *Tomišle*. U Igu se govori ovo ime mjesta uvijek u neutru. Specialna karta piše ga u masculinumu: *Tomišelj*. Ime je očita adjektivna izvedenica od staroga slov. imena *Ľutomysl*, koje dolazi u Trpimirovoj donaciji iz g. 852²⁵. *l'u* je prešao u *i* kao i u *Ibl'ana*, *ibl'ānska* (baš u Igu), upor. Ramovš, o. c. § 38, str. 62 i otpao kao u *blana* za Ljubljana, Ramovš str. 78. Moguće je međutim i drugojačije tumačenje, upor. Ramovš o. c. § 194 str. 304.

Kao peto naselje na iškom rubu *Barja* treba spomenuti *Brest*, koje po svojoj tvorbi i denominaciji odgovara posvema nazivu *Ig < iva*.

Ako promotrimo pravac kojim je rimska cesta išla od Emone prema Neviodunumu, onda vidimo da je prolazila kroz *Rudnik*, *Babnu*

²⁰ Pod gradščinom (Schloss Sonneg na spec. karti) preko ceste. U dialektu iškom gradščina se izgovara *greišina*.

²¹ Kroza nj teče Iška.

²² Upor. *Dragomer* kod Brezovice na sjevernom rubu ljubljanskoga *Barja*.

²³ Upor. *Ljutomer*, ime kraja, kao čisto ime posjednika (Beitzername) bez ikakova sufiksa za izvođenje. U ovom pogledu moram da popravim svoju tvrdnju izraženu u *Etnologu* III 187. Za čista lična imena kao mjesna imena na srp.-hrv. teritoriji upor. sada Franck, *Studien zur skr. Ortsnamenkunde*, str. 28.

²⁴ Upor. *kazūc „kozolec“*, *Pod garīco*, *karūza*, *Marāst*, *garī*, *Babna garīca* i t. d.

²⁵ Rački, *Doc.*, 5. u adnominalnom dativu: manu *Lutimuslo*. K tome još *ibidem*, str. 328 kod Einharda: ad *Liudemuhslum avunculum Bornaē*.

goricu, Pijavu goricu²⁶, Sarsko, Kladu i t. d.²⁷, t. j. da je ostavila posve po strani naselja sa starim slovenskim imenima što smo ih gore opisali.

Kao Ljubljana što ne nastavlja rimsko, tako se isto može reći za rimsko trgovačko naselje *Nauportus* da ga Sloveni nijesu nastavili. *Nauportus* (τὸν Ταυρολόων οὖσα κατοικία) je hibridan grčko-latinski naziv koji je sasvim u skladu sa pričom o Argonautima koji su došli i u *Nauportus*²⁸. *Portus* je latinska riječ i znači „luka“, dok je prvi elemenat grčka riječ i znači „lađa“. *Nauportus* leži na izvoru *Ljubljance*, koju su Sloveni zacijelo zvali u prvom početku samo *rěka*. Da je ova riječ postojala i kod alpskih Slovena, za to imade toponomastičkih dokaza. Jedan od dokaza je upravo *Iška* (sc. *rěka*), gde se femininum daje protumačiti samo na osnovu ovoga appellativa, što se ima podrazumjeti. Sloveni imaju svoj način nazivanja naselja kad leže na izvoru rijeka. To je kompositum od *vrh* i ime same rijeke. Takovo je naselje na staroj hrvatskoj teritoriji *Verhreka* (t. j. izvor Cetine), disimilirano danas u *Vrlika*²⁹. Ovaj kompositum imamo i ovdje. Samo je ovdje disimilacija *r—r* dala drugojačiji rezultat nego u Dalmaciji gdje smo vidjeli disimilacioni produkt *l—r*. Ovdje imademo disimilacioni produkt *r—n* koji Ramovš o. c. ne pominje u § 47, ali je sasvim lako moguć. *Vrhreka* je dala sasvim pravilno *Vrhnka* odatle ethnicum *Vrhnčani*. Čak i *i < ě* je moguć u nenaglašenom slogu prema fonetskim zakonima. Ali mi izgleda vjerovatnije da je *i* samo historijska grafija za poluglas *ə*, kao u familijskim imenima *Kastèlic*, *Levstik*, *Šubic*, *Sajovic*, *Lajovic*³⁰ i t. d. mjesto *Ko(a)stèyc*, *Leustak*³¹, *Šubac*, *Sajęc*, *Lajęc*. Kao što danas Slovenci izgovaraju ovu grafiju u

²⁶ Glede značenje upor. *Pijavica*, *Rad*, 224, str. 138 § 111. Time se označuje zemlja koja upija vodu.

²⁷ Upor. table u Schmidovom djelu o Emoni.

²⁸ Upor. Schmid, o. c. Prema latinskoj redukciji *-avi-* > *au* u *naucella* pored *navicella* *Nauportus* može da bude i čista latinska složenica. Upor. i lat. složenice *Navisalvia*, *navifragus*.

²⁹ *Rad*, 224, § 119 str. 140.

³⁰ Primjera za grafiju *i* njemačkoga porijekla u ličnim slovenačkim imenima ima sijaset. *Vidic* zacijelo je deminutiv od *Vid*. *Lipitz* je štajerski Nijemac. *Kastèyc* ili *Kostèyc* je ethnicum od *Kostel*. Upor. srp.-hrv. prezime *Kostelac*, *A. Rj.* V, 373 i odatle *Kostelčevo selo*, ime mjesta. Drugi su primjeri *Modic*, pored *Modec* (Zagreb), *Grablovic*. Ova je grafija imala kadikad nemškutarsku tendenciju. Otac seljak pisao se *Leskovec*, sin kad je postao oficir izmijenio grafiju u *Leskowitz* (saopćenja dir. dr. Lokara). *Šivic* (= krojač) se izgovara u lškoj *Šiyc*.

³¹ U Karlovcu ima familija *Leustek*.

ličnim imenima, tako je izgovaraju i u *Vrhnika*. Srbi i Hrvati ne izgovaraju danas nikako drugojačije nego *Vrhnika* ili čak *Vrhnička* uprkos svim fonetskim pravilima.

Njemački feudalni naziv *Ober-Laibach* za *Vrhnika* tačno predviđa naš naziv. *Laibach* označuje naime Ljubljanicu. Očito su njemački feudalski držali *-bach* u *Laibach* identičnim sa imenicom *Bach*, a ne slov. lokativom plurala. Radi toga prenijeli su ime mjesta na ime rijeke. Sa *Ober-* označuje se i inače okoliš izvora (*Quellgebiet*) neke rijeke.

U neposrednoj okolini Ljubljane imademo još dva naziva koja daju povoda primjedbama. To je najprije naziv malog gorskog masiva iznad Štefanje vasi *Golovec* na čijem krajnjem vršku je *Grad* koji je dao povoda te se staro slovensko močvarno naselje na podnožju njegovom nazvano *Lubljanec razvilo u varoš alpskoga tipa. Njemački feudalski shvatili su *Golovec*³² kao izvedenicu od adjektiva *golъ*. *Kahlenberg* tačno odgovara ovakovom shvaćanju, ali se ono ne slaže sa podacima koje crpimo iz južnoslovenske toponomastike. Prvo i prvo, onome pojmu koji označuje njemački toponomasticum *Kahlenberg* odgovara u našoj staroj toponomastici posvuda *Plešivica*. Ovaj se naziv nalazi i u ljubljanskom Barju, upor. gore spomenutu specijalnu kartu Zone 21/kol. XI (*Pleschiuza*). Toponomastički složeni sufiks *-ovec* nikada ne supstantivira adjektive kako je Pintar dobro opazio³³ zabacujući Scheinigovu etimologiju *celovъcb* od *celъ* za Celovac³⁴.

Golъ kao toponomastički osnovni adjektiv dolazi ili sam za sebe (tip *Goli* ili *Golo* za neobrasla ostrva³⁵ u Dalmaciji) ili u vezi sa toponomastičkom imenicom u slaganju ili u kompositumu (tipovi: *Gōli vrh*, veoma čest srp.-hrv. naziv, ili *Golovrh* g. 1390, *A. Rj.*, III, 255, 259). Ovaj se adjektiv može dakako i supstantivirati sa sufiksom *-jak*, n. pr. *Goljak*, dio Zagreba, *-ik*: *Golik*, ime sela u Hrv., *-iña*: *Golinja*, *A. Rj.*, III, 254 sl., 263. Nigdje nema potvrde za supstantiviranje s pomoću *ovъcb*. *Gōlōv* „Habenichts“ kod Vuka izvedenica je s pomoću madž. sufiksa *-ó* koji kod nas ima pejorativno značenje. Od ove psovke potječe prezime *Golović*.

³² O ovom imenu dobro je pisao Pintar *Ljubljanski Zvon*, 1912, str. 51; 1915, str. 132—5.

³³ *AfslPh*, XXXI, 387—390.

³⁴ *AfslPh*, XXVII, 146—154.

³⁵ *Rad*, 224, str. 116 § 40.

Pleteršnik pozna doduše slovenačku izvedenicu koja se slaže sa njem. prevodom *Golovec* = *Kahlenberg*. To je *gōlovac* „kahler Hügel oder Berg“ iz rječnika M. Cigale i Janežiča. Nijesam mogao dobiti pučkih potvrda za ovu riječ i vrlo je lako moguće da oba leksikografa daju zapravo ljubljanski toponomasticum u njemačkom prijevodu kao appellativum.

Vjerovatnije mi izgleda da je *Golovec* supstantivirani adjektiv od stcsl. *golb* „grana“, koja je sačuvana i u slovenačkim dialektima: *gōt*, gen. *golī* (Pleteršnik I, str. 226, Berneker, *SEW*, 326). Upor. collectivum od ove imenice *golōvje* „abgeästetes, noch ungespaltenes, berindetes Naturholz“ (Pleteršnik, l. c.), č. *holovi* „viele Stangen“, adj. *holový*, holovina „Leiterstange“.

Rosenbach, *Rosenbichl*, *Roseneck* kod Tivolija jasni su feudalni njemački nazivi koji odgovaraju posvema feudalnom tipu naziva *Rosenberg*, slov. *Ružomberok*, madž. prevedeno u *Roszahegy* u Slovačkoj. Recentni su nazivi. Od interesa su samo u toliko što vidimo da se i oni prevode. *Rōžnik* je zacijelo prijevod, za koji nemam potvrda iz starijeg vremena.

2. Sufiks -*ę* gen. -*ęte* u slovenačkim prezimenima i imenima mjesta.

Veliki procenat današnjih slovenačkih prezimena svršuje se na -*ę* gen. *ęta*³⁶. Među ovim imenima lako se može otkriti trag starim slovenskim imenima od dva elementa. Prvi je njihov elemenat uzet kao hypocoristicum sa spomenutim sufiksom.

Tako imamo od *Črnomir* danas veoma rašireno prezime *Č(e)rnę*, gen. *Črņęta*³⁷ (Gorenjsko, Primorsko, Dolenjsko, Koruška, Mletačka); od *Boljeslav*: *Bol'ę*³⁸ (N, P, pisano u Zagrebu *Bollę*, upor. sr.-hrv. *Boļeta*

³⁶ Prezimena ovoga tipa karakteristična su za slovenački dio jugoslovenskoga naroda baš kao i ona koja se svršuju na -*šek* i -*nik*, a izvedena su od imena lokaliteta (tipovi *Gabršček* „čovjek koji potječe iz sela *Gaberje*, *Sotošek* „čovjek koji potječe sa *Sutle*“ i t. d.; *Gradnik* „čovjek koji potječe iz *Grada*“, *Čremošnik* „čovjek koji potječe iz sela *Čremoha*“, upor. ime biljke *čremha* i t. d.)

³⁷ Upor. i slov. prezime *Črnetič*, sela *Crnetiči* i *Crneti* u Hercegovini, *Črneti* iz 16. stolj. *A. Rj.*, I, 841.

³⁸ Uza sve što su prezimena na -*ę* gen. *ęta* danas općeno slovenačka, ipak je dobro znati gdje se nalaze. Da bi i tome udovoljio, dodajem uza svako ime kratice, koje znače D = Dolenjsko, G = Gorenjsko, N = Notranjsko, P = Primorsko, K = Koroško, Š = Štajersko. Ostali slovenački krajevi, kao Ogrsko, Bela Krajina, Beneško potpuno su ispisani. Ovi navodi ne pretenduju na potpunu tačnost, nego označuju aproksimativno današnju raširenost. Pitanje širenja ovih prezimena ostaje otvoreno, isto tako i njihov izvor.

14 stolj. i ime mjesta *Boletin*); od *Běloslav*: *Bělè*; od *Bratislav*³⁹: *Bratè* (Ljubljana); od *Čedomir*: *Čedè*; od *Dobroslav*: *Dobrè*; *Gode* od *Gode-slav*; *Gostè* (Ljubljana) od *Gostimir*; od *Želimir*: *Želè*⁴⁰ (Št. Peter); od *Hvalimir*: *Falè* (Štajerska), *Hvalè* (G) pisano i *Quallè* (G); od *Krésimir*: *Kresè* (D); od *Radomir*: *Radè* (D); *Stanimir*: *Stânè*; *Voje* (D) od *Vojislav*; od *Zorislav*: *Zorè*; od *Zlatimir*: *Zlatè* (Kamnik). Izgleda da se je i drugi elemenat komposituma ovako hipokoristički izražavao. Odatle je nastalo prezime *Mislè*, gen. *-ěta* > *Lutomyslè*. Ovo ime naziva se u ljubljanskom Barju kao ime mjesta *Tomišel* (v. gore).

Kako od ovih prezimena nemamo starih istoriskih potvrda, lako je moguće da se i varamo kad velimo da su nastala od ovih i ovih dvosložnih starih slovenskih imena. Da su ona, međutim, ipak veoma stara i da zaista dolaze od dvosložnih starih slovenskih imena, u tom nas uvjerenju utvrđuju adjektivna imena mjesta koja od njih potječu, a karakteristična su naročito za alpske Slovence i Prekmurje. Na srpsko-hrvatskoj ih teritoriji gotovo ne nalazimo.

Ovamo idu: 1. *Radeče*⁴¹ (Ramovš, *Hist. slov. gram.*, str. 251); 2. *Rateče*⁴² pri Planini od *Ratimir*; 3. *Gostéče* od *Gostimir* (Ramovš l. c.). Za ova mjesna imena nemam historijskih potvrda.

Jedino za *Želèče* kod Bledskog jezera imademo dosta historiskih potvrda: a. 1050—65: *Cilintun*, a. 1070—80 *Zilinta*, a. 1075—90 *Zillecca* (upor. Ramovš, o. c., str. 268 § 156). Iz ovih potvrda jasno izlazi da naglašeno *e* potječe iz palatalnoga nasala *ę* i *č* iz *t'* > *k'*. Time je etimologija **želęt'e* (t. j. adjektiv sr. r. izven pomoću sufiksa *-jb* od osnove *želęt-*) utvrđena.

Ovo je posljednje ime mjesta važno i u drugom pogledu. Pored hypokoristika *Želę* gen. *Želęte*, koji se kao prezime daje i danas potvrditi (v. gore), postojao je i drugi u kojem dolazi još i prvi konsonant drugoga elementa: *m*. To je *Želim*⁴³. Ovaj se hypokoristik

³⁹ Upor. Ramovš o. c. str. 252 *Braslovče* < *Bratislaviči*. *Bratislav* ili *Bratoslav* je potvrđeno od 13 stolj. *A. Rj.* I, 604, 606.

⁴⁰ Ljubljanski je naglasak ovoga prezimena *Želè*, gen. *-ěta*. Sva ova prezimena pokazuju danas tendenciju oksitoniranja.

⁴¹ Pintar, *Ljubljanski Zvon*, XXV (1905), str. 688 se vara kad radi današnjega plurala *v Radečah* postulira **Radečane*. Sva današnja slovenačka imena koja se svršuju na *-e* mogu tvoriti plural po analogiji.

⁴² Starih potvrda nema nažalost.

⁴³ Za ovakovo skraćenje slov. imena od dva elementa upor. moj članak o Črnomlju, *Časopis za slov. jezik* i t. d. V, str. 1—8. Ovamo još naziv polja kod Smedereva *Godomīn (ń)*, *A. Rj.* III, str. 241 od *Godomir*. Kraćenje na *-m* ne da se potvrditi dokumentima, nego samo imenima mjesta. Iz ove činjenice valja zaključiti da

nalazi u imenu mjesta u rukavu ljubljanskoga Barja: *Želímlje*⁴⁴, koje leži u dolini kojom protječe *Želímeljsčica*⁴⁵. U ovom Barju našli smo još i drugih veoma starih slovenskih imena. Kako smo gore vidjeli, u Št. Petru na Krasu postoji još i danas porodično ime *Žéle*. Ovako se akcentuje u Št. Petru, dok se u Ljubljani prilagođuje ostalim imenima ovoga tipa koja su od reda oksytona.

Iz ovoga slijedi da slovenačka mjesna imena na *-eče* idu u kategoriju adjektivnih imena posjednika (adjektivische Besitzernamen) u srednjem rodu. Ona označuju stara slovenska veliko-familijska naselja nazvana po imenu glavara. Od interesa je, stoga, promatrati kako ih germaniziraju bavarski feudinci.

Iz gornjih potvrda smo vidjeli, da do konca 11. stoljeća oni grafički germanizuju izgovor alpskih Slovena. U stoljećima što slijede oni ih na pola prevode na taj način što dodavaju imenu slovenskoga naselja kategoriju u koju ide. Kao za Radovljicu što stvoríše kompositum *Radmannsdorf*⁴⁶, tako i ovdje za *Želéče* staviše u njemački kompositum kategoriju *-dorf*. Slovenski adjektiv sr. roda stvoren s pomoću sufiksa *-jv* od *Želę*, *-ęte* preobrníše na osnovu izgovora *t' > k'* u *Schalk* što znači u starom visokom njemačkom „sluga, rob“. Tako nastade njemački naziv *Schalkendorf* za *Želeče*.

Prekmurje⁴⁷, koje vezuje alpske slovenske dialekte sa nekadašnjim panonskim, poznaje također ovakov tip imena mjesta. Dok su slovenačka u sr. rodu, jer se ima podrazumjeti *selo* (upor. *Blagšęęe selo* malo niže), tri prekmurska su u ž. rodu. Mora se, dakle, podrazumjeti *vbsv > vas*. To su 1. *Boreča*. Madžari su preveli ovo ime, slično kao Nijemci *Želéče*, u *Borháza* „kuća, naselje porodice *Bor*“; *Boreča* je izvedenica od *Bore g. *Boreta (upor. *Boretić*, 15. stolj., *A. Rj.*, I, str. 552), hipokoristika od *Borislav*. Ovamo ide: 2. *Gornja*

je moda pravljenja hypokoristica ovoga tipa vrlo rano išęezla. Da je postojala, recimo, barem do 13. stolj., našlo bi se za nju zacijelo historiskih potvrda. I ovo razmatranje je važno za kronologiju imena tipa *Želímlje*. Ovaj tip spada također u sloj najstarijih naših imena mjesta.

⁴⁴ U Igu se govori: *švm blā u Želíml'ęm. Klādā je nad Želíml'ęm*. Ethnicum je *Želíml'ani*. O ovom imenu mjesta pisao je Pintar u *Izvestja Muzejskoga društva za Kranjsko*, 1908, str. 66—71.

⁴⁵ U Igu se izgovara *Želíml'ęša*.

⁴⁶ Upor. *Časopis za slov. jezik i t. d.*, IV, str. 45.

⁴⁷ Tri prekmurska imena vadim iz *Seznam občin v abecednem redu, razvrščenih po sodnih okrajih z navedbo raznovrsnih podatkov*, u izdanju Okrajnog glavarstva u Murskoj Soboti g. 1921. Taj popis revidirao je dir. dr. Lokar.

i *Dolnja Slaveča*, od *Slave* g. -*eta*, upor. ime sela *Slävetiči* kod Jastrebarskoga, od *Slavomir*. Zacijelo treba ovamo pribrojiti i 3. *Vaneča*. Madžarizacija je ovdje postavila novo ime: *Vaslak* „željezo mjesto“. *Vaneča* dolazi zacijelo od kršćanskoga hipokoristika *Ivane, g. -*eta*⁴⁸. Upor. glede gubitka početnoga *i*- *Vanča vas* u Prekmurju i *Tomišelj* < *Lutomysl* + *jb* u ljubljanskom Barju.

Značajno je što se nigdje ne nalaze mjesni nazivi ovoga tipa u m. rodu. Muški rod konstatirao sam samo u imenu položaja (Flurname) *Raděči lāz* kod Črnomlja⁴⁹.

Od imena mjesta ovoga tipa, koja sadrže generalni apelativ, koji se obično podrazumijeva, valja, pored *Raděči lāz*, spomenuti ponajprije *Bušěča vas*, koju u Žumberku znaju bez generalnoga apelativa: *Bušěće*. Ovo je ime mjesta u toliko interesantno što lično ime *Buše, gen. -*eta* sadrži zacijelo nadimak. U Žumberku u selu Kupčini ima nadimak *Būša*, čime se hoće posprdnno da označi čovjek koji kao smeten juri bez obzira. Stoji zacijelo u vezi sa slovenačkim i srpsko-hrvatskim onomatopoetskim glagolom *bušiti* (Pleteršnik, I, str. 72, *A. Rj.*, I, str. 747), koji mora da je vrlo star, jer su ga od balkanskih Slovena posudili i Dakorumuni: *buš*, *bušalā*, *buši*, *bušiturā* (upor. Tiktin, str. 245). Glede etimologije upor. Berneker, *SEW*, str. 97. U Žumberku postoji još i apelativ *būša* za oznaku male vrste rogate marve. Pleteršnik pozna samo *hrvatske buše*, koje prevodi krivo „eine Art kleiner Kühe“. Zacijelo je nadimak i *Mrše*, koje spominjem malo niže. U sudbenom srezu Raka imademo odatle ime sela *Mršěča vas*. *Vollständiges Ortschaften-Verzeichnis* iz g. 1892, str. 138 piše ga *Mršěča vas* a *Imenik krajev* iz g. 1874 *Meršěčnja vas*.

Njemački nazivi za ova dva mjesta *Buschendorf* i *Merschetschen-dorf* bez naročito su interesa.

U vezi sa *Bušěča* i *Mršěča vas* valja promotriti veoma brojnu kategoriju slovenačkih prezimena na -*ě*, g. -*ěta* koja su nesumnjivo nadimci⁵⁰. Nadimci se na južnoslov. teritoriji dadu potvrditi od 11. stoljeća⁵¹. Ovamo idu: *Bravče* (Š), *Brancě* (Š, K, upor. prezime *Branec*);

⁴⁸ Upor. prezime *Ivanětič* kod Metlike.

⁴⁹ Saopćenje direktora dr. Lokara rodom iz Črnomlja.

⁵⁰ Liste što slijede sastavio sam na osnovu saopćenja što mi ih je velikom ljubaznošću stavio na raspoloženje prof. dr. Koštial. Dopunio sam ih na osnovu saopćenja koja sam dobio od dir. dr. Lokara i na osnovu ličnoga raspitkivanja. I ako sam išao za potpunost, nijesam je ipak mogao postići. Etimologijsko tumačenje ima se uzeti samo kao provizorno. Ovdje je potrebno lokalno istraživanje na licu mjesta.

⁵¹ Upor. moj članak u *Vjesniku za arheologiju i historiju dalmatinsku*, L, str. 134.

Drobnè (Š, valjda od *droben*, *dröbän*, Žumberak „sitan“), *Galè* (D, K, valjda od *galz* „crn“, Berneker, o. c., str. 293); *Gole* (D, upor. žumberačko unijatsko prezime *Gôleš*); *Gorsè* (Toplice kraj Novoga Mesta, upor. u Hrv. *Goršić* i *Goršeti* selo, A. Rj. III, 293), *H(e)rlè* (Savinjska dolina); *Hlepce* (Š), *Hlade*, *Hudè* (D, Mirna peč); *Kerhè* (Š); *Kernè* (D); *Kodrè* (D, Š, „kudrav“); *Korenè* (Ljubljana); *Kozolè* (D, Š); *Kure* (ne znam gdje je); *Lobè*⁵² (D, K, označuje zacijelo čovjeka koji boluje od *lōba* = *lūba*, Žumberak); *Malè* (K, P, od *mal* „malen“); *Maslè* (N); *Meke* (Š, D); *M(e)rše* (G, D, K „mršav“); *Medè*; *Modrè* (K); *Molè* (N, „bogomoljac“, upor. Pleteršnik); *Možè* (M, P, Š, upor. i slov. prezime *Možetič*); *Mravljè*⁵³ (Brezovica); *Nosè* (D, upor. lat. *Naso*); *Ostrè* (G); *Perlè* (D, od glagola *prliti*, rum. *pîrli* „opaliti“); *P(e)rnè* (G, Š, upor. i prezime *Pernüs* iz okoline Kranja i Ziljske doline, u vezi možda sa *prña*, *prñav*); *Pomladè* (ne zna se gdje), *Pora(o)vnè* (G, „čovjek koji ide samo po ravnici“); *Rodè* (G, Š); *Sajè* (D, upor. i prezime *Sajovic*, „čovjek pun čađa“); *Skubè* (G); *S(š)ka(o)b(e)rnè* (upor. kod Pleteršnika *skobrñjak* „gesprenkelter Marmor“); *Slabè* (D, N); *Smolè*⁵⁴ (D, G, N, Š), *Starè* (D, G, upor. prezime *Starin*); *St(e)rlè* (N, D, Lož kod Cirknice) i *Stèlè* (G, Tunjica kod Kamnika) odnose se valjda kao *držela* > *dežela* (nadimak stvoren valjda za čovjeka koji rado upotrebljava za kletvu riječ *strela* i t. d.); *Srebrè* (Š, Brežice, možda od *srebro*); *Srnè* (D, upor. u Bosni ime sela *Srnetica*); *Stražè* (Š); *Svetè* (N); *Súre* (Postojna); *Šare* (ne znam odakle je); *Šukljè* (Belokranjsko, G, u Beloj Krajini izgovara se *Ščukljè*; nadimak čovjeku koji izgleda kao štuka, naglasuje se i *Šuklje*); *Tajne* (D); *Tepè* (Š, upor. kajkavsko *tepec*, *tepsti* se „skitati se“); *Tihle* (D, „tih čovjek“); *Udè*⁵⁵ (D, upor. prezime *Vodopivec*) = *Vodè* (D); *Županè* (G).

Dok je ova serija današnjih prezimena više manje lako shvatljiva, ima ih još golemo mnoštvo koje ne razumijem. Trebaće još mnogo lokalnoga i folklornog istraživanja da se objasne. Kao i gornju kategoriju, tako i ovu sastavljam prema pomagalima što mi ih staviše na raspoloženje g. prof. dr. Koštial i dr. Lokar. *Abè* (G), *Apè* (D,

⁵¹ Ima i *Lubè*.

⁵³ Ima i *Mrovlje* pored *Mrevlje*. Radi toga nije izvesno da li je u vezi sa *mrav*.

⁵⁴ Jedan od današnjih *Smoleta* (iz Novoga mesta) zvao se prvobitno *Smola*. Kako ova riječ ima pejorativno značenje, promijenio je nositelj imena dočetak. Time se može dokazati, da današnja slovenačka jezična svijest ne osjeća više u ovim prezimenima nikakvih nadimaka. Upor. i starohrv. nadimak *Smolbc* iz 13. stolj.

⁵⁵ Upor. ovakovu fonetsku pojavu u *Údmat* za *Vódmat* kraj Ljublanice. Tu ima slapova. Dolazi od *vodomQt* > *Admont*.

K), *Arcè* (Ljubljana), *Ažbè* (G, Š), *Aržè* (Š), *Barlè* (N, G, Š, Bela Krajina); *Bajdè* (G), *Bedenè*⁵⁶ (D), *B(e)rnè* (N), *Berkè* (Ogersko), *Bendè* (D, Š); *B(e)rcè* (G, D, u Št. Janžu, P), *Blagnè* (G), *Blase* (?), *Š*), *Bohtè* (D), *Bojtè* (Ljubljanska okolina), *Boltè* (D, G, K), *Bone* (N, P), *Borsè* (D), *Brencè*⁵⁷ (G, N, Š), *Buže* (K), *Cene* (Š, G), *Cigale* (N), *Ceme* (G), *Cengle* (G), *Cèhte* (Š), *Cigule* (G), *Cvahte* (Š), *Čare* (K), *Čerče* (Š), *Čepè* (Š), *Čmajne* (Š), *Činkole* (D), *Čope* (K), *Dramè* (Š), *Drolè* (G, P); *Duffè* (Ljubljana); *Ercè* (G), *Erštè* (D), *Fendè* (G), *Fortè* (G, D), *Frecè* (Š), *Frle* (D), *Flerè* (G), *Flurè* (Š), *Florè* (Ljubljana), *Fukè* (D), *Gande* (G, Š), *Gamè* (D), *Gomze* (Š), *Govžè* (D), *Grozdè* (D), *Gunze* (Š), *Habè* (N), *Hacè* (G), *Hapè* (K), *Hledè* (P), *Jeranče* (P), *Jenkole* (G), *Jene* (D), *Jesse* (K), *Jerše* (G), *Ješè* (Kranj, Ljubljana), *Joše* (K), *Jove* (P), *Kame* (D), *Karče* (P), *Kavrè* (P), *Kaple* (ne zna se gdje), *Karhne* ili *Kahnè* (N), *Karpè* (Ljubljana), *Kebe* (N), *Keše* (D), *Ketè*⁵⁸ (N, D), *Kline* (? Š), *Knè* (G), *Kobole* (Š), *Koce* (Belokranjsko), *Kobale* (Š), *Kokole* (G), *Korčè* (D, N), *Koržè* (Š), *Korpe* (ne zna se gdje), *Kovče* (G), *Kreže* (Š), *Križe* (G, N, pisano njemački *Crische* G), *Krohnje* (P), *Kržè* (D, N), *Kurče* (G), *Lampe* (N), *Lebe* (Š), *Lekše* (Š, D, K), *Lenče* (D), *Linče* (K), *Lipe*, *Lovše*⁵⁹ (Litija), (K), *Mahnè* (D, N, P), *Mahovne* (G). *Majcè* (Ljubljana), *Marsè* (Mletačka), *Matiše* (Ljubljanska okolina), *Medlè* (Š), *Mehlè* (D, G), *Mehale* (G), *Melè* (N), *Merle* (D), *Merne* (Ljubljana), *Mezè* (Ljubljana), *Miše* (ne zna se gdje), *Mokole* (P), *Motore* (Š), *Mote* (G, N, K), *Mrgolè* (D), *Mračè* (Š), *Mule* (Š), *Mure* (G), *Nagodè* (D, N), *Obersnè* (Š), *Pahulje* (D), *Pangre* (D, G), *Parule* (G), *Pate* (D) *Peklè* (N, G), *Peče* (D), *Permè* (D), *P(e)ršè* (D, N), *Plese*, *Pleše* (D), *Pograje* (? D), *Poje* (G, D, P), *Polše* (D), *Povše* (D, G, Š), *Pouhè*, *Ponge* (? Š), *Putze* (Š), *Ra(n)čè* (P), *Rahnè* (D, G, Š), *Rahlè* (Š, P), *Rakle* (P), *Rampre* (Š), *Rapè* (P), *Repè* (G, K), *Remše*, *Rogale* (G), *Rolè* (P), *Romè* (G, D, N), *Rosè* (Š), *Rože* (P), *Rukulè* (G), *Rupe* (D, G), *Samide* pored *Zamide* (D), *Seme* (G, Š), *Skalè* (Š), *Skebe* (D), *Skobè* (D), *Smrkè* (D), *Sovrè* (Krško), *Stante* (Š), *Stabe* (G), *Stirmolè* (D), *Šavle*⁶⁰ (P), *Šemè* (D), *Šemoljè* (P),

⁵⁶ Upor. *Sveti Bedenik* za *Benedikt* u Žumberku kod katolika.

⁵⁷ Upor. Ramovš, o. c. 108 gdje se dovodi u vezu sa *brénčat*.

⁵⁸ Upor. ime književnika *Kette*. Ovako se zvala i jedna familija u Karlovcu.

⁵⁹ Možda je ispalo prvo *s*, upor. niže *Tanča gora*. Ako je tako, onda ide zajedno sa prezimenom *Slovša* iz Vrzdence. Upor. i *Lovšin* iz istoga mjesta (Ribnica). Upor. staro-hrv. ime *Slovinja*, danas prezime *Slovinic* (Budva).

⁶⁰ Upor. Ramovš, o. c., str. 251. Možda ishodi od *ščav*, *ščavje*, *ščavlja* „Sauerampfer, Spülicht, gekochtes Schweinefutter“ *Pleteršnik* o. c. II, 618. Upor. *Ščukl'è* i *Šuklje* glede glasova.

Šerè (D), *Šme* (G), *Špendè* (Š, Savinjska dolina), *Štante* (G), *Tancè* pored *Tencè* (P), *Tihole* (Š), *Trabe* (K), *Tramte* (ne zna se gdje), *Trupe* (K), *Ulè* (N), *Vajde* (G), *Valte* (Š), *Vasle* (Š), *V(e)rcè* (D), *V(e)rbole* (Š), *Venè* (D), *Vernè*⁶¹ (Vrhnika), *Vute* (ljubljska okolica, u K pisano Wutte), *Zagodè* (K, Š, upor. kajkavsko-hrv. prezime *Zägoda*), *Zavbe* (K), *Zipe* (G), *Zupè* (Š), *Žebrè* (G, upor. ime austrijskoga generala *Scheure* u Zagrebu, koji je bio slovenačkoga porijekla), *Žaže* (K), *Žlè* (G), *Žovnè* (Š).

Kao posebnu kategoriju ovih prezimena valja spomenuti kršćanska imena, koja su zastupana u toponomastici samo sa *Vaneča*, ako je ispravna gornja analiza. Ovu kategoriju sačinjavaju ova slovenačka prezimena: *Anžè* od Hans, *Benčè* (Ogersko, upor. *Bencetić*, hrv. prezime 16. stolj. i ime sela *Bencetići* kod Karlovca, slov. hipokoristik od *Benedictus*), *Blažè* (Š, od *Blaž* < *Blasius*), *Danè* (G, možda od *Daniel*) *Francè*⁶² (kao prezime u Š, inače općenit hipokoristik od *Franc*; mlađa je tvorba zbog toga što ne pokazuju palatalizacije), *Franke* (D, P, možda od *Franko*, upor. *Franković*), *Ile* (G, možda od *Ilija*), *Ive* (G, možda od *Ivan*, upor. ital. prezime *Ive*, srp.-hrv. *Īveta*, *Īvetić*, selo *Ivetiči*, *A, Rj.*, IV, str. 104), *Jôže* (općenito lično ime srp.-hrv., katoličko i slovenačko), *Jûre*, *Janžè* (G, K, od *Janez* < *Johannes*), *Janče* (K, možda od *Janko*), *Jerè* (D, možda od *Jeronim*), *Jernejče* (G, od *Jernej*), *Kobè* (Dolenjsko, Belokranjsko, možda od *Jakob*), *Lavrè* (K, Š, upor. i prezime *Lavrič*, od *Laurentius*), *Lojze* (ljubljska okolina), *Matè*, *Mâte* (D), *Matevže* (K), *Nâce* od *Ignac*, *Štefe* (G, P), *Tomè* (G, Medvode, Ljubljana).

Opaza se da je kategorija prezimena ovoga tipa srazmjerno malobrojna i da zaostaje za kategorijom nadimaka.

Kršćanska imena počinju prevladavati na teritoriji alpskih Slovena po prilici u isto doba kada i kod Hrvata, t. j. od 12. stoljeća dalje. Prema tome, ima se uzeti da je ovaj sufiks bio produktivan od najstarijih vremena sve do danas.

U pučkom govoru ima pejorativno značenje: *poscanè* od *scati* „koji vodu pušta“ (Pleteršnik), *posranè* „posranec“, *prdè* „Farzer“ (Pleteršnik). Ovamo ide i primjer koji mi saopćuje g. Ramovš: *Micè* pejorativ od *Mica* (Marija).

⁶¹ Priča se da od ove slovenačke porodice potječe i pisac franc. fantastičnih romana Jules Verne.

⁶² Upor. za napuštanje palatalizacije kod ovoga sufiksa srp.-hrv. prezime *Luketić* i ime katol. sela *GĀgetiči* u Žumberku. Na srpsko-hrv. teritoriji hipokoristika s ovim sufiksom dobijaju još -a. Tako nastadoše prezimena kao *Goreta* (upor. slov. *Goršè*), *Šimeta* (Kaštel Stari).

U ovoj se posljednjoj funkciji upotrebljava u Žumberku kod katolika konglutinat *-če*, gen. *-četa*: *tepče* pored *Jošče*, *Pèrče*, *Karlinče*, *Mârče*, *Bârče*, *Katúnče*, *Milče*, *Ânče*, *Jivče*, i t. d. Sve žumberačke izvedenice s ovim sufiksom uvredljivi su pejorativi od ličnih imena što se dobivaju na krstu. Nikakove uvredljivosti ne pokazuje ovaj sufiks n. pr. u Južnoj Srbiji: *Jovanče*, *Skopljanče* i u Srbiji uopće gdje ima deminutivnu vrijednost: *sânduče* (Beograd) „mali sanduk“.

Arhaički adjektiv na *-jb* od prezimena ovoga tipa nije ni danas posve mrtav u slovenačkim dialektima. Sačuvao se ne samo u imenima mjesta, kako smo gore vidjeli, nego i u oznaci žene koja pripada mužu ovoga prezimena, u familijskoj mociji.

Kod Srba je još i danas živ običaj da žena nosi prezime svoga muža u posesivnom adjektivu: *Draga Jovanovičeva*. Kod zapadnih Jugoslovena, Hrvata i Slovenaca, danas je valjda pod uplivom Nijemaca i Italijana, ovaj običaj napušten. Jedino ga dialekti znaju, ali samo uz lično ime: *Mila Mârkova* (Žumberak). U starije doba postojao je isti običaj i kod Slovenaca kao i kod Srba. Ramovš o. c. str. 251 zabilježio je iz Trubara (g. 1558) *Katerina Šavleča*⁶³ „žena imenom *Katerina* koja pripada mužu prezimena *Šavlè*“. Danas bi se reklo samo *Kat. Šavlè*. Iz Borovnice imamo *Melèča mat* „mati osobe koja ima prezime *Melè*, gen. *-èta* (v. gore). Bilo bi od interesa saznati gdje su još mogući ovakovi adjektivi.

Inače se opaža da je i u ovoj funkciji ovako stvoren adjektiv danas postao neproduktivan. To se vidi odatle što se osjeća potreba da se prvotni adjektivni sufiks ž. r. *-èča* još supstantivira sa *-ka*: *Mislèčka* „žena koja pripada mužu prezime *Mislè*, g. *-èta*“, *Súrečka* „žena muža *Súre*, *-eta* (Postojna), *Maslèška* od *Maslè* (v. gore), *Medèška* od *Medè* (v. gore), *Mezèška* od *Mezè* (v. gore), *Škabrnèška* od *Škabrnè* (v. gore).

Iz toponomastike saznajemo još i to da su ovakvi adjektivi nekada bili mogući i od hipokoristika na *-ša*. Tako imamo *Blagšèča sela* od *Blagšè Blag(u)šè*⁶⁴ Ramovš, o. c., str. 251) od *Blagomir* (upor. *Blagoje*, prezime *Blagojević*, ime mjesta *Blagojevina*, *A. Rj.*, I. str. 409, *Blaguša*, ime sela u Hrv. 13. stolj. *A. Rj.*, I, str. 423).

Kolika se u gornjim listama spomenuta prezimena na *-šè* imaju ovako tumačiti, to će trebati istom utvrditi na osnovu cjelokupnog materijala proučavanog prema folkloru i mjestima. Ovamo idu

⁶³ „bludnica koi biše ime Katarina Šavleča“.

⁶⁴ Upor. bunjevačko prezime *Gregša* od *Gregor* i t. d.

zacijelo prezime *L'ūbše* (Savinjska dolina, pr *L'ūbšet* „kod *Lubšeta*“) i *Tomšę* (G, upor. hrv. prezime *Tômšić*), od *Ljubomir*, odnosno od *Toma*.

Da je bilo uz ovakove adjektive u toponomastici i drugih generalnih naziva, sjem *laz*, *selo*, *vas*, što smo ih pobrojali, to možemo zaključiti iz naziva *Tānča gora*, njem. *Tanzberg*. Vrlo je lako moguće da je *Tanča* nastalo prema mišljenju dir. dr. Lokara od *Stāne*, *-eta*⁶⁵. *S-* je mogao lako ispasti u izrazima s prijedlogom *iz* > s c. g. „od“: *s Stanče gore.

Da li ovamo treba uzeti i *Belči vrh* kod Vinice ne može se znati, jer je moguće ne samo *Beleči od *Beļę* (v. gore), nego i od prezimena *Belec*, koje se piše i *Beuc*, *Bevc* (upor. i *bēlec* „pijesak“ i „čovjek iz mjesta koje se zove *Bela* kod *Bleda*“).

3. Sufiks *-ijā*

u srpskohrvatskim i slovenačkim imena mjesta

Ovaj sufiks nastao je, kako se zna, iz grčkoga *-ia*. Kršćanstvo ga je proširilo po čitavoj Evropi. Kod nas može da ima i kolektivno značenje, upor. n. pr. u Žumberku kod ikavaca katolika *kolijā* kolektiv od *kola*.

Kolektiv označuje *-ija* i u ethnicumu *Srbādija* i *Šokadija*. Ovaj isti konglutinat nalazimo i u *Šumādija* u Srbiji, u nazivu koji se općeno izvodi od *šuma*.

Da i na srp.-hrv. teritoriji uključuje ideju lokaliteta, to se vidi u izvedenici *provālija* „abyssus“.

U slovenačkom ovaj sufiks ima također kolektivno značenje lokaliteta. Tako n. pr. slovenačka riječ *kmetijā* znači pored „ukupnost kmetova“ i „kmetovsko naselje“.

Nije, dakle, čudo što se ovaj sufiks nalazi i u imenima mjesta.

Nalazimo ga u imenu muslimanskog sela kod Banje Luke: *Novosēlija*. Sasvim je jasno šta *-ijā* u ovoj izvedenici znači. Hoće se da označi zemljište dano novim naseljenicima. „Čovjek koji se skoro, nedavno, gdje naselio“ zove se prema jednoj potvrdi *novosel*, *A. Rj.* VIII, 252. Naziv mora da je vrlo star jer već Dušanov zakonik pozna selo i zaselak *Novoselb*. Ista složenica postoji i u daljoj izvedenici istoga značenja: *novoselac*. Vrlo je često prezime *Novosel* u hrvatskom dijelu jugoslov. naroda, u Žumberku *Naosěl* (katolici, župa Oštrc). *Novoseli* i *Novoselci* čest je toponomasticum, upor. *A. Rj.*, VIII, 253 i Ma-

⁶⁵ U današnjem se književnom slov. govoru opaža tendencija da se prezimena na *-ę* oksitoniraju. Ova tendencija ne vrijedi za sve dialekte i za sve slučajeve.

žuranić, *Prinosi*, str. 757, gdje se prezime prevodi ispravno „novus colonus“, upor. bos. prezime *Novokmet*. Ime mjesta *Novoselija* sg. f. u značenju naselja „novoselaca = novi coloni“ potječe, prema tome, iz bosanskog predislamskog feudalnog doba⁶⁶.

U feudalno doba Hrvatske oko Zagreba, izgleda, da se je češće upotrebljavao za oznaku zemljišta koje pripada nekoj časti. Tako imamo u neposrednoj blizini Zagreba dva sela koja se zovu *Knežija*⁶⁷ i *Kustošija*⁶⁸.

Prvo je ime očita izvedenica od imena stare zagrebačke gradske časti *knez*.⁶⁹ Prema tome *knežija* znači ili zemljište koje pripada gradskom knezu ili selo koje mu plaća neki porez. Naselje koje je nastalo na tom zemljištu zadržalo je stari apelativ.

Sufiks *-ija* u *Knežija*, prema tome, znači isto što i složeni sufiks *-ščica* u *Fratersščica*: „zemljište odnosno naselje koje pripada fratrima“. Nalazi se u blizini *Kustošije*⁷⁰.

Kustošija označuje zemljište ili naselje koje pripada ili plaća bir *kustošu*. *Custos* je srednjo-latinska riječ koja u mađarskom i hrvatskom latinitetu označuje kanonika čuvara crkvenog dobra⁷¹.

⁶⁶ *Novo selo* je veoma čest toponomasticum. Na koji se feudalni pojam odnosi, to će trebati istom ustanoviti.

⁶⁷ Upor. apelativ *knežija* kod Mažuranića, *Prinosi*, str. 516 i *A Rj*, V, 115 sl., gdje se navode i druga mjesta ovako nazvana. Zagrebačka *Knežija* potvrđena je prvi put 1535: pratum publicum ad *Knesyam*, Laszowsky, *Mon. hist. lib. civ. Zagrabiae*, XII, 131.

⁶⁸ *A. Rj.*, V, 828 bez naglaska i bez starijih potvrda

⁶⁹ God. 1389 pominju se dominus Luka, Dragozlaus, Anthonius Jursich et Gyurgek Blanchich kao „knesy illo tempore super quadam terra“, Tkalčić, *Mon. Zagrabiae*, IV, 295. Ne znam da li Mažuranić, *Prinosi* str. 516 dobro interpretira značenje ove stare zagrebačke titule sa „općinski prisežnik, određen da s jednim drugom svojim ubire daću knežiju“. Pored *knežija*, o kojem gradskom porezu donosi obilnih potvrda Tkalčić, o. c. II, 494 a. 1494: comitatum nostrum vulgo *knesya* dictum; IV, 308: *knesiam* solvere; VIII, 233 a. 1524, IX 60 a. 1392, 172 a. 1429: et sui cuncti heredes de eadem vinea sextam partem vini ad comitatum nostrum vulgo *knesya* dictum conducere teneantur, morao je postojati u Zagrebu i naziv *knežina*, kako se vidi iz imena mjesta *Knežinsščica* u bilj. 70, ali se ne zna, da li je taj oblik imao isto značenje koje i *knežija*.

⁷⁰ Starih potvrda nema. Glede sufiksa *-ščica* upor. naziv sjenokosa pratum, (foenile) blizu Save kod Zagreba *Knežinsščica*, pisano *Knesynschycza* a. 1514, 1535, Tkalčić o. c. XI, 96, XII, 130.

⁷¹ Bartal, *Glossarium mediae et infimae latinitatis regni Hungariae*, 192 ima *custos canonicus, capitularis*. Ista značenja potvrđuje i Tkalčić o. c. I, 233 a. 1364 *custos ecclesiae zagrabensis*, III 42, 43 a. 1505 *custos ecclesiae cathedralis* i t. d. s iz srednjovjekovnog latiniteta izgovara se u kajkavskoj Hrvatskoj općenito š: jűš (Žumberak) „pravo“ samo u frazi *nímaš jűša, fiškuš* (Hrv. Zagorje) i t. d.

Na slovenačkoj teritoriji mislim, prema upozorenju dir. dr. Lokara, da ovamo ide naziv mjesta *Kàndija*. Dvije su *Kàndije*. Jedna je preko mosta rijeke Krke kod Novoga Mesta a druga malo seoce (frakcija sela) koje pripada općini *Gabrje*⁷².

Obje ove *Kandije* imaju danas kratki naglasak na *a*. Ali taj naglasak može da bude sekundaran. Nije isključeno da je prvotni naglasak bio isti kao i u *kmetija*. Ako je to istina, onda možemo smatrati naziv *Kandija* kao izvedenicu od porodičnog imena *Konda*⁷³. U tom slučaju imali bi u nazivu *Kandija* istu fonetsku pojavu „akanie“ kao i u nazivu ptice *pandîrek*⁷⁴, to jest prelaz nenaglašenoga *on* u *an*⁷⁵.

Porodice *Konda* nalaze se danas u Beloj Krajini u Semičkoj župi⁷⁶. Ovamo su došli *Konde* za vrijeme velikih seoba *Uskoka* negdje sa Balkana.

Porodično ime *Kōnda* ili *Kónnda* dosta je rašireno na hrvatsko-srpskoj teritoriji, upor. *A. Rj.*, V, str. 263, 3. i patronimičku izvedenicu odatle *Kōndić* (Bosna). Pored toga ima i ime naselja *Kondovo*. Kod Rumunja imamo također prezime *Coandă*.

Može se misliti da je ovo prezime grčkoga porijekla; u novogrčkom imamo naime riječ *κοντός* ili *ζόντος* koja znači „kratak, *βραχύς*“, upor. *Sophocles, Greek Lexicon*, str. 680 i *Franck, Studien zur skr. Ortsnamenkunde*, str. 205. Ali može da bude i srp.-hrv. hipokoristik od *Konstandin* prema novogrčkom izgovoru, upor. i *Kostadin*.

Ovakvih će balkanskih prezimena biti kod *Uskočkih* prebjeglica više. Tako u *Žumberku* imamo unijatsko prezime *Kordići*, koje je dalo i ime naselju, izvedeno od lat. *chorda*, rum. *coardă* „žica, struna, motka itd.“⁷⁷ *Korda* se još nalazi u imenu šume *Kordina Gora* (u blizini *Kordića* blizu *Sošica*). *Kordića* ima danas i na slovenačkoj strani

⁷² Župa Brusnice. Prema saopćenju prof. dr. Koštiala niko se u ovom selu danas ne sjeća da bi ikad bio koji *Konda* ovdje.

⁷³ Prvi *Konda* došao je doduše u *Kandiju* pri Novem Mestu iz *Semiča* istom u početku 20. stoljeća, kako mi saopćuje prof. Koštial. Ali ovaj podatak ne može da kaže ništa za 16 stoljeće kad se na *Dolenjskom* pojavljuju prebjeglice sa Balkana.

⁷⁴ Upor. *Pleteršnik ponîrek, pondîrek* „podiceps, minor, cristatus“. I *Pleteršnik* pozna *pandîrek*, kako se govori u Novom Mestu. Upor. *Ramovš o. c.* str. 221.

⁷⁵ Ostali primjeri „akanija“ u Novom Mestu prema saopćenju prof. dr. Koštiala su ovi: *gaspúd, damú* „kući“.

⁷⁶ Kako mi g. dr. Koštial javlja, na *Dolenjskom* ima i prezime *Konde*.

⁷⁷ Upor. za rumunska prezimena ovakova značenja na srpsko-hrvat. teritoriji bos. prezime (katoličko) *Mačuga* < rum. *măcucă* „motka“, *ZfrPh*, XXXVIII, 549 n° 23. Ima i prezime *Mačuka*, ali ne znam odakle je. Upor. još bug. *măcka* = *măcuk* *Berneker, SEW*, II, 1.

u Šmihelu. Ovo ime valja razlikovati od slovenačkog nadimka *Kodrič* „kudrav“. *Kôrdiċa* ima u Hrv. Krajini, na Rabu i u Dubrovniku, katolika, pravoslavnih i unijata. U travničkom okrugu ima i selo Kordići⁷⁸.

Drugo slovenačko ime mjesta koje bi moglo da ide ovamo jeste *Litija*⁷⁹, njemački *Littai*. To je možda izvedenica od part. pass. *lit*⁸⁰. Nazivom *Litija* označivao bi se prema značenju ovoga participa teren koji je izvršen poplavama Save. Litija se zaista nalazi na takovom terenu.

Ali nije posve izvjesno da li se u nazivu Litija zaista nalazi sufiks *-ija* jer se njemački oblik *Littai* dade potvrditi već od 12. vijeka: c. 1140 villa *Littae*, a. 1145 *Lite* in parte Czernuch sitam, v. *KUB*, I, 92, n° 86 i 99 n° 97, za tim a. 1304 daz *Lutey* bei den Vischern, v. *AH*, 267 n° 87, a u ovo bi doba očekivali *-îe*.

4. Recimo još koju o Celovac-Klagenfurt⁸¹

Od vremena kada je pokojni Baudouin de Courtenay napisao u Jagićevu Archivu⁸² bilješku, da *Celovec* radi dialektičkoga oblika *Cvalôvc* koji se govori u Tolminu može da potječe od *Cviloviċi*, a ovo da je prijevod njem. *Klagenfurt*, ušlo je ispitivanje ove interesantne toponomastičke dublete u sferu modernoga lingvističkoga ispitivanja, koje operiše sa glasovnim zakonima kompetentnih dialekata.

Do tada bio je samo njemački naziv, koji se pojavljuje veoma kasno, istom na koncu 12. stoljeća nešto prije početka vladanja vojvode Bernharda⁸³ (1202—1256), u današnjem obliku *Chlagenuurt*⁸⁴ predmet lingvističke intuicije. Prevod koji potječe od opata Ivana iz Viktringa jasno kaže kako je njemački jezični osjećaj onoga vremena interpretirao ovu složenicu. Opat je prevodi u quaerimoniae vadum (14. stoljeće).

⁷⁸ Upor. *A. Rj*, V, 321.

⁷⁹ Ovako se piše književno-slovenački. U mjestu se izgovara *Lŕija*, *Lŕŕija*.

⁸⁰ Upor. kod Pleteršnika *litje* „Guss“, *litina* „Gussware“, *lit* gen. *-i* „Saft von Obst, Most“. Njemački oblik, izgleda mi, govori protiv mogućnosti identificiranja imena mjesta sa *litlja* „Eibisch“ < *althaea*. Upor. glede sufiksa *rsnija* „lijek“ (kod Dolenaca; riječ je poznata i Žumberčanima kad imituju slovenački govor, *arcnija* u Ljubljani < sr. vis. njem. *arzenie*, danas njem. *Arznei*. Pleteršnik nije zabilježio ovu tuđicu za *zdravilo* (u Žumberku i Ljutomeru *vraštvo*).

⁸¹ Literaturu po ovom zakučastom pitanju pominje Ramovš, o. c. str. 138.

⁸² XXVI, str. 160.

⁸³ Jaksch, *Monumenta historica ducatus Carinthiae*, sv. IV, 1, str. 483 a. 1256: Hic princeps oppidum quod Querimonie vadus alio nomine Chlagenfurt dicitur initiavit.

⁸⁴ A. 1193—1199: muta in foro Chlagenuurt, Jaksch, o. c., III, str. 541, n° 1412. Od g. 1268 stalno se pominje Chlagenfurt kao forum et castrum.

Sl. II.

Kako Celovec leži u močvarnom kraju kojim protječe *Glan*⁸⁵ (kor.-slov. *Huānā* sa istim naglaskom kao i *suānā* „Reif“, njem. *Glan*), držali su drugi učenici ljudi, kao Megiser (1592), Valvasor, jezuita Hansizius, da je Klagenfurt nastalo korupcijom iz *Glanfurt*.

Protiv ovoga učenja ustali su jednoglasno svi dosadašnji ispitivači njemačkoga imena: Müller, Scheinigg, Pintar i Lessiak.

Istina je da se *Glanfurt* ne da potvrditi u starim listinama za Klagenfurt i da se tako zove danas naravni otičak iz Vrbskoga jezera, zabilježen na specijalnoj karti bivšeg austro-ugarskog generalštaba, a za koji Jaksch⁸⁶ i Scheinigg tvrde da se je u srednjem vijeku zvao *Languart*⁸⁷. Ovakove se složenice pominju a. 979 *Glanadorf*, danas *Glandorf*, i to baš „in pago Chrouuat sita“, o čemu malo niže, a. 1065—1077 *Glanahovun* danas *Glanhofen*; *Glanegg*, *Klamm-bach* (pritoka Glane kod sela Pernegg).

Kad bi kod imena mjesta odlučivala historijska fonetika, onda se zacijelo iz današnjega korusko-njem. izgovora *Kchlōgnfurt* nikako ne bi moglo zaključiti na postojanje prvotnog oblika *Glanfurt*, koji

⁸⁵ Najstarija potvrda imena rijeke potječe iz g. 983 flumen *Glane*. Izgleda da je ovo predindoevropska riječ jer imamo u Francuskoj u Ardenes flumen Glanis a. 667, u Hispaniji *Glānus* i u Engleskoj flumen *Gleni* (Baeda), danas the *Glen*, upor. Holder, *Altceltischer Sprachschatz*, I, str. 202—3.

⁸⁶ *Mon. hist. ducatus Carinthiae*, IV, 2 (stvarno kazalo s. v.).

⁸⁷ Prvi put se pojavljuje ovo ime a. 1171, a. 1198, Jaksch, *o. c.*, V, str. 61.

nije ni potvrđen u starim dokumentima. Čak nam je opat Ivan u svome prevodu rekao kakovo je značenje davao njemački jezični osjećaj njegovog doba ovoj složenici i da od 14. stolj. dalje niko, sjem učenih ljudi, nije ni pomišljao na Glanu.

Ali kod tumačenja imena mjesta ne odlučuje samo historijska fonetika. Iz imena kao što su *Kočevje*, *Smoković*, *Raštevici*⁸⁸ mi znamo da grafija jezika većega prestiža može da izmjeni oblik koji domoroci daju imenu mjesta. Po slovenačkoj i srpsko-hrvatskoj fonetici mi bi mjesto *Kočevje* očekivali *Hočevje*, mjesto *Smoković* samo *Smokovik*, mjesto *Raštevici* samo (*H*)*raštevik*. Ipak je tuđa grafija uspjela da izmjeni oblik samih domorodaca. To je zbog toga što se u jezičnoj svijesti kod imena ne misli nikako na značenje imena mjesta, pa grafija učenijih ljudi može lako da prodre u izgovor prostoga naroda. Ova se pojava ne opaža samo kod nas nego i drugdje u svijetu.

Čudno je što nijedan dosadašnji ispitivač njemačkoga imena nije vodio računa o ove dvije istine što slijede. Ime Klagenfurt, kako je već Scheinigg dobro istakao⁸⁹, nije starije od 12. stoljeća. Ovo je kasna feudalna njemačka kreacija, kao što je i *Sicherberg*⁹⁰ (a. 1274) od čega nastade *Žumberak*, koje je najjužnije njemačko feudalno ime na našoj jugoslovenskoj teritoriji.

Njemačka feudalna toponomastika drži se na našoj teritoriji, u glavnom, triju principa. Ona ili 1. daje svoju denominaciju sasvim neovisno od naše (tip *Rudolfswörth* za *Novo mesto*, u dialektu samo *Mesto*) ili 2. daje više manje uspjele prevode naših imena (tip *Radkersburg* za *Radgona*) ili 3. adaptira naše oblike u danim padežima njemačkim izgovornim navikama (tip *Laibach* za *Ljubljana*).

Da bi se moglo odgovoriti, kojoj od ove tri kategorije pripada *Klagenfurt*, treba, prije svega, biti na čistu o tome koje je ime starije, da li *Klagenfurt* ili *Celovec*. Baudouin je bio mišljenja, sve ako ga i nije izričito naglasio, da je njemački naziv primaran, a slovenački da je sekundaran, t. j. prevod.

Prof. Ramovš, koji je kao zadnji naučnik uzeo učešća u svoj učenoj raspravi⁹¹, opet misli da je slovenački oblik vrlo star, ali da je iste starosti i *Klagenfurt*. On za oba oblika pretpostavlja keltsku

⁸⁸ Upor. *Časopis za slov. jezik*, i t. d., V, str. 11—14, *Лужносл. Фил.*, VI, 77 br. 44.

⁸⁹ *AfslPh*, XXVII, 146 sl.

⁹⁰ *Vijenac*, XII, str. 685. Druge su potvrde: *Sicherberk*, i disimilacije: a) *r—r > l—r*: *Sichelburg*, b) *r—r > m—r*: *Syhembergh*.

⁹¹ *Hist. gram. slov. jezika*, str. 138.

osnovicu **Aquilava*⁹², za koju nema nigdje nikakovih potvrda. Iz ove osnovice, veli on, razvili su se slovenački i njemački oblik neovisno jedan od drugoga. Ovaj nazor je nemoguć jer je posve izvjesno da *Klagenfurt* ne može biti starije od 12. stoljeća, od dobe utemeljenja grada po vojvodi Bernhardu.

Kako ni na slovenačkoj ni na srp.-hrv. teritoriji nije poznat slučaj prevođenja njemačkoga feudalnoga imena mjesta⁹³, nego samo adaptacije fonetskim zakonima (tip *Žumberak*, koje je nastalo iz *Sicherberg* preko disimilacije *Syhemberg*), nema druge nego uzeti da je ime *Celovec*, ma da je potvrđeno u pisanim dokumentima istom u 18. stoljeću⁹⁴, mnogo starije od *Klagenfurta*.

To potvrđuju i dialektički oblici za književno slovenačko *Celovec*. Ti oblici vele da današnji slovenački književni oblik nije iskonski, nego sekundaran, koji se razvio iz starijega **C(e, i)b(e, i)l'ovъcъ*. U ziljskoj se dolini, najbližoj samome mjestu, veli *C̃ab̃alōȳac*⁹⁵ ili *C̃ablōȳc*. Konsonant *b* mogao je u ovoj riječi mijenjati svoj položaj upravo kao u **b̃b̃čela* > slov. *čebēla*, *čbēla*, srp.-hrv. *pčela*, *čela*⁹⁶. Iz *C̃ab̃alōȳc* nastalo je sasvim pravilno **B̃ac̃alōȳc* > *C̃alōȳc*, kako se govori u rožanskom i kranjskom dialektu. Odatle nastade i današnje književno slovenačko pisanje *Celovec* i srp.-hrv. *Celovac*. Međutim je od dva poluglasa prvi mogao ispasti, pa je onda mogla nastati ista asimilacija *cb* > *cv* kao u srp.-hrv. *čvan* za *čban* > *džban*, *žban*, *žbanja*⁹⁷. Rezijski, gorenjski i koroško-slovenački oblici, opet, govore imperativno da je *l* u ovom nazivu bio palatalan konsonant. Rezijsko *Cij̃ūvac* sa *j* za *l* ovu pretpostavku naročito potvrđuje, dok ostala dva dialekta time što *l* nije prešlo u *u* kao u *telo* > *tāu*⁹⁸. Pintarova je greška što o ovoj činjenici nikako nije vodio računa.

⁹² Prema *Ovilava* (Colonia Aurelia Antoniniana) u Norikumu, danas Wels an der Traun u Gornjoj Austriji, upor. Holder, o. c.

⁹³ Izuzevši gore slučaj *Rožnik* = *Rosenbach*, koji je posebne prirode.

⁹⁴ Upor. Scheinig, *AfslPh*, XXVI, 146: a. 1780 v' *Zelouzi*, a. 1789 *Zelovez*, *Zelouzhan* (ethnicum).

⁹⁵ Ovaj oblik „lento“ za ziljsku dolinu saopćuje mi prof. dr. Arnejc. Upotrebljava se promiscue sa drugim, koji bilježi i Ramovš o. c.

⁹⁶ Berneker, *SEW*, 116.

⁹⁷ *AfslPh*, XXXV, str. 338 n° 2. Ali *cv* < *cb* ni ne treba da bude produkt asimilacije. Vjerovatnije je da ovdje imademo t. zv. umgekehrte Sprechweise ili franc. fausse régression kao u *Velikovec* za *Blakoȳc*. Kako u nekim koroškim dialektima postoji pravilo *v* > *b*, događa se da okolni dialekti krivo prenose međusobne oblike. Ramovš, o. c. 158 sl.

⁹⁸ Ramovš, o. c.,

Isključena je, prema tome, misao da bi *Celovec* mogao biti prevod od *Klagenfurt*. Moglo bi biti samo to, kako uzimlje i Lessiak, da je njemački naziv *Klagenfurt* prevod sa slovenačkoga u onom smislu, kako je opat Ivan tumačio njemačko ime⁹⁹. Lessiak je zapravo Ivanovu prevodu dodao samo preciziju modernoga folkloriste i fonetičara. On kaže da se u prvom dijelu nalazi *Klaga* „duh ili utvara koja cvili na blatnim mjestima ili kod mostova“. Ovo sasvim vjerovatno i lako razumljivo tumačenje njemačke riječi prenio je Lessiak i na slovenački naziv koji izvodi od *cvilavъъ* od *cvil'a* „žena koja cvili“.

Već je Ramovš dobro rekao da *-l'a-* ne može da daje *-l'o-*. Ali valja dodati da nema primjera u ziljskom dialektu ni za umetanje poluglasova *ə* u grupi *cvə- cvi-* > *cvbb*. Ako se, prema tome, i mora kazati da je Lessiakovo tumačenje njemačkoga oblika moguće, njegovo se prenošenje značenja dobivenog iz njem. oblika na slovenački mora svakako baciti.

Valja reći, nadalje, i to da pored njegova tumačenja njemačkog oblika može da postoji i ono Megiserovo i ostalih. Kako je složenica *Klagenfurt* kreacija njemačkoga feudalnoga jezika, sasvim je lako moguće da su učeni sastavljači naziva za Bernhardovu gradsku kreaciju postupili na ovaj način. Oni su mogli znati da se u koruško-njemačkom jeziku govori *khlān* < *khlain za st. v. njem. *kleini*, sr. v. nj. *klein*. Da bi stvorili razliku prema nazivu za naravnu otoku iz Vrbskoga jezera, koja se zvala *Glanfurt*¹⁰⁰, oni su ime feudalnoga naselja sagrađenog na čvrstom temelju na podnožju brda pisali učeno *Chlagenuurt* držeći se gorenjsko-koruškoga izgovora *i* = njem. *ge*¹⁰¹ (= *j*) u domaćim riječima i posuđenicama: kao što su *noje* = *noge*, *Jera*, *Jedrt* < *Gertruda*, *Marjeta* < *Margeta*, *jerob* = *gerob* < sr. v. nj. *gêrhabe*, *Ilj* = njem. *Gilg* < *Aegidius* (cf. starofranc. *Gilles*) i t. d. Na ovakovu učenu grafiju moglo ih je navesti i pisanje toponomasticuma *Hagen* = *Hain*, upor. i dialektičko *Hambutte* za *Hainbutte*, *Hagebute*.

Da su ovako mogli postupiti može se zaključiti iz ovoga podatka. Rijeku do koje leži Celovac zovu danas koruški Slovenci

⁹⁹ *AfslPh*, XXVII, 414–416.

¹⁰⁰ Prema obavijesti koju dobivam od prof. dr. Arnejca, kor.-slovenački se zove ova otoka *Jezerŋca* ili *Vānkr(a)ta*. Poslednji naziv dolazi i u srednjem vijeku (v. bilj. 87). Dolazi od njem. *Langwarte Lendkanal*, na kome je Celovac, sagrađen je u 16. stolj. i zove se i slov. *Lont* (od *landen* „pristati“) ili *Breg*. Upor. *Lendorf*, slov. *Dəhòrše*.

¹⁰¹ Upor. o ovoj specifičkoj gorenjsko-koruškoj palatalizaciji Ramovš, *Hist. gram. slov. jezika*, II, § 137 sl.

Huānā. Vokal *a* u ovome nazivu odgovara tačno njemačkome nazivu *Glan*, potvrđenom iz 10. stoljeća (v. bilj. 85). Vrlo je lako moguće da u ovom slučaju imademo pojavu koja naliči na *Kočevje* za *Hočevje*, to jest izjednačenje domaćega naziva tuđemu, jer Slovenci i Nijemci žive uz ovu rijeku u simbiozi. Rijeka se slovenački zove danas i *Glina*¹⁰². Ovako je pišu danas neki pisci. Potanjih potvrda iz naroda samoga nemam o ovom obliku. Isto osciliranje vokala vidi se i u imenu potoka kod Ljubljane *Glinščica* pored *Glanščica*¹⁰³. *Glina* je dalo po bavarskoj diftongaciji *Glein. Ovaj se je oblik zaradi simbioze Nijemaca i Slovenaca miješao sa starim *Glan*¹⁰⁴.

Stvaralac naziva Klagenfurt iz 12. stolj. mogao je, prema tome, čisto lako napraviti hiperkorektan naziv *Glajn furt, koji je opet pisao hiperkorektno *Klagenfurt*. Njemački stanovnici, tačnije podložnici feudalnoga *Klagenfurta*, izgovarali su u svojem dijalektu ovu hiperkorektnu ortografiju upravo onako kako se i danas u Francuskoj često izgovara ortografija u imenima ličnim i mjesnim: upor. a) za lična imena *Nepveu*¹⁰⁵ mjesto *Neveu*, *Lefébure* (b radi lat. faber) mjesto *Lefèvre*, b) za imena mjesta *Roubaix*, *Auxerre*, gdje je *x* samo stara ortografija, koja bi se danas morala izgovarati samo *s*. Malo niže ćemo vidjeti da isto ovo pravilo vrijedi i za slovenački jezik. Danas se izgovara ortografija u ličnim imenima *Kastelic* mjesto *Kasteuc* i t. d.

Da *Klagenfurt* nije ništa drugo nego hiperkorektno pisanje, na to upućuje još jedna okolnost. Imade naime i drugo hiperkorektno pisanje, rjeđe doduše i kasnije, *Kladen* a. 1550, 1578 u Kozmografiji Seb. Münstera (v. Pintar, *Archiv für slav. Phil.*, XXXI, 383 sl.). Uporedi s ovom grafijom i pseudoučene nazive *Claudii porta*, *forum*, *furtum*. Ovdje je jedan učen čovjek pisao *-den-* mjesto *-gen-*. Pintar *l. c.* je nesumnjivo pogriješio što je pokušao dati novu etimologiju za njemačko ime mjesta poklonivši važnost ovoj grafiji. Upor. Lessiak, *Archiv*, XXXII, 187.

¹⁰² Ovako se danas piše književno-slovenački, upor. Potočnik, *Vojvodina Koroška*, I, str. 90. Pomenuti treba, da južno od Celovca kod Borovlja postoji selo *Glīñĕ* ili *Glīñani*, njemački *Glainach*, gdje se jasno vidi bavarska diftongacija slov. dugoga *i*, a. 1220–4 *Glinach*, Jaksch, o. c.

¹⁰³ Selo se zove *Glince*. Potok protječe tim selom. Saopćenje dir. dr. Lokara.

¹⁰⁴ Da je do ovoga miješanja zaista došlo, to dokazuju potvrde za *Glein* s^o *Wolfsberg*, za koje mjesto čitamo kod *Jakscha o. c. Glan, Glana ms.* a. 1193–1220. Slovenačko *Glina* za *Glana*, ako se ne osniva na pretсловenskome *Glēna*, supstitucija je slovenske riječi za neslovensku. *Glina* je i onako čest slov. toponomastikum. Upor. *A. Rj*, III, 197 a 1209 *Fluvius Glina, Glina* (< *glinbna*) *Gora* i t. d.

¹⁰⁵ Pravo ime francuskoga književnika Luc Durtain-a, kako mi je sam saopćio. *p* se izgovara protiv svakoga pravila. Pisanje *p* je latinizacija prema *nepotem* > *neveu*.

Očito je na osnovu svega ovoga da su se germanizatori dali zavesti na grafiju *-gen* (odnosno *-den*) za *n* (t. j. na *Kladen-*, *Klagen-* za *Glan-*) i njemačkim izgovorom dentalnoga nasela *n* koji u njemačkim alpskim zemljama može biti i rezultat redukcije konsonantskih grupa *dn* i *gn* (upor. Pirchegger, *Die slavischen Ortsnamen im Mürzgebiet* § 17, str. 135 sl., dok kod Lessiaka, *Die Mundart von Pernegg in Kärnten*, Paul-Braune Beiträge XXVIII, str. 31 nema ove assimilacije). Upor. primjere pučkoga njemačkoga izgovora: *Flänts* = *Fladnitz* (str. 221), *Flō npōx* = *Fladenbach* (str. 28 § 105), k tome u Koruškoj *Breinitz* (današnja službena njemačka ortografija za a. 1202 *Pregnitz*, *Stur*, *Die slav. Sprachelemente zwischen Donau und Drau*, str. 68).

Pitajmo se sada, ima li kakov osobiti momenat koji nam dopušta da se opredijelimo ili za etimologiju Megiserovu ili za etimologiju Ivanovu, koju u modernom izdanju opetuje Lessiak?

Ako se postavimo na jedino ispravno gledište da je naziv *Klagenfurt* recentan i da je nastao ne u pučkim njemačkim krugovima nego u feudalnim, da nije star ni koliko *Ueride* (a. 891) za *Maria-Wörth* (slov. Otok), onda nema sumnje, za koju se etimologiju moramo odlučiti. Feudalac naime nikada ne zove svoje kreacije po bićima iz folkloru, nego ili prema svojim grbovima, ili prema položaju mjesta, ili u metaforama, koje odgovaraju feudalnim idealima. Tako nastadoše na srp.-hrv. teritoriji nazivi *Sicherberg* > *Žumberak* i *Drachenstein* > *Trakošćan*, dva sasvim razumljiva feudalna naziva. Ako se držimo ovoga principa, onda je jasno da moramo dati pravo Megiserovu a ne Ivanovu tumačenju.

Pitajmo se sada može li *Klagenfurt* biti prevod slov. naziva. Ovo mišljenje nastalo je kod modernih filologa na osnovu goričkih slovenačkih oblika *Cvəlóyc*¹⁰⁶ u Tolminu ili *Cvilouyc* u Bači (na Goriškem), za koje su današnji lingviste držali da su prvotni, što nije ničim dokazano. Oblik koji je bliži samome mjestu, a govori se u ziljskoj dolini, *Cəbəlōyc*, nije se mogao nikako shvatiti kao izvedenica od *cviliti*. Vidjeli smo da je iz ovoga oblika nastao pravilno *Celovec* < **Bəcəl'ōyc*. Deformacija *cəbəl-* od *cviliti* nije ni za koji slov. dialekat potvrđena. *v* mjesto *b* u *Cvəlóyc* i t. d. i onako ne treba da bude primarno, nego sekundarno, t. j. upravo onako kao *v* za *b* u *Velikovec* za *Bləkōyc*. Prvotni je oblik vjerovatno baš onaj koji se govori u dialektu najbližem samom gradu. Upor. bilj. 97.

Na rubovima jezične teritorije često se, doduše, znaju sačuvati arhaistički oblici jezični, kako se u romanistici često imalo prilike

¹⁰⁶ Kako mi saopćuje prof. dr. Arnejc, izgovor *Cvəlóyc*, čuje se i u Slovenjgradu.

utvrditi. Ali ovo pravilo ne vrijedi apsolutno i bez izuzetka. Gore smo opet vidjeli da se je iz *Cabalòyc* mogao razviti pravilno *Cvalòyc* *Cvilòyc* u goričkim krajevima na osnovu t. zv. umgekehrte Sprechweise ili fausse régression.

Ako obratimo pažnju slovenačkom obliku, nakon što smo obračunali sa njemačkim, onda moramo u jednu ruku Pintaru pravo dati. Izvodeći *Celovec* iz imena biljke, Pintar je metodički imao bez sumnje pravo, kad je polagao važnost na analizu sufiksa *-ovec*. Ovaj složeni sufiks može da pretpostavlja bez sumnje adjektiv na *-ovc* od imena neke biljke. To pravilo vrijedi za čitavu slovenačku i srpsko-hrvatsku toponomastiku. Ali je pokojni Pintar zaboravio da ovaj isti sufiksalni konglutinat služi u našoj toponomastici i za izvođenje imena mjesta od ličnih imena. U tom su slučaju imena mjesta t. zv. mjesna imena posjednika (*Besitzernamen*) i tada su *singularia tantum*.

Međutim, ni ovo toponomastičko pravilo nema isključive vrijednosti. Ovakva imena mogu biti i u pluralu. Kad su *pluralia tantum*, onda označuju naselja familija, zadruga i t. d. (tip *Dragoševci* u Žumberku). U ovom su slučaju imena mjesta t. zv. *Sippennamen*, imena veliko-familijskih naselja.

Međutim, ni ovim se ne iscrpljuje toponomastička funkcija ovoga sufiksa. I kao *singularia tantum* i kao *pluralia tantum*, ovako izvedeno ime mjesta može da označuje i naselje uz crkvu. *Križevci* (njem. *Kreutz*, madž. *Kőrös*) označuje danas gradsko naselje nastalo oko crkve *Sanctae Crucis*. *Vinkovci* je gradsko naselje nastalo uz crkvu sv. Vinka (*Vincentius*); *Dimitrovci*, danas Mitrovica u Srijemu, isto tako gradsko naselje uz prastaru crkvu sv. Dimitrije.

Pored *Križevci* govori se danas i *Križevac*. Ovdje je danas *singularia tantum* nastao sekundarno baš kao i imena veliko-familijskih naselja *Krašić*, *Draganić* što nastadoše iz starijega, a dijelom i današnjega *Krašiči*, *Draganići*.

Međutim, za bos. ime mjesta *Petrovac* nema potvrde za *pluralia tantum*. Ovakvo nazvano naselje nastalo je od crkve *Sancti Petri*.

Kako, po općem mišljenju, otpada mogućnost tumačenja slovenačkoga imena iz osnove kojeg imena biljke, obratimo pažnju na tumačenje iz kojeg imena lica. Prema sufiksu sudeći, *Celovec* bi zaista mogao biti ime posjednika (*Besitzernamen*) kao *singularia tantum*. Odgovarao bi posvema, prema sufiksu barem, drugom korusko-slovenačkom imenu *Blakòyc*, danas pisano *Velikovec*. *Lessiak*¹⁰⁷ je ispravno

¹⁰⁷ *AfsIph*, XXVII, 422 sl. Ramovš o. c. str. 159 se vara ako ga drži izvedenicom od njem. ličnog imena *Volcho*. Slučaj je isti kao i u *Radkersburg*. Slovensko lično

protumačio ovo ime mjesta kao izvedenicu iz *Boļkovъcъ* od hipokoristika *Boļko, ovo opet od punijega imena *Boļeslav*. Gore smo vidjeli da je ovaj onomastički kompositum ostavio traga i u slovenačkom prezimenu *Boļe*, g. *Boļeta*. Njemački feudalni jezik stvorio je od ovoga našega imena *Völke(r)markt*¹⁰⁸, nadomjestivši slovenski hipokoristikum, kao i u imenu mjesta *Radkersburg* < *Radigojna* > *Radgona*¹⁰⁹, sa najbližim njem. imenom *Volko*, gen. *Volkin*.

Prije nego što pokušamo rješenje u ovom pravcu, treba da objasnimo jednu fonetsku teškoću koju čini *Celovec*.

Sasvijem je izvjesno, da se današnje *l* osniva na palatalnom *l*. Kad je tako, zašto ne stoji *-evēc* > *èuc* mjesto *-ovec* > *òuc*, upor. lično ime *Pirjevec*. Koji se god etimon postavio, mora se pretpostaviti da se je u imenu *Celovec* dogodilo analogično prenošenje sufiksa.

Da objasnimo to prenošenje, valja da ispitamo slovenačku toponomastiku celovačke okoline. Zaista mi nalazimo u ovoj okolini imena na *-ova*, *-ovje* koji su mogli dati impuls za prenošenja sufiksa *-ovec* i na palatalne osnove. To je ponajprije kolektivni mjesni naziv *Skovôujje*, naziv gore koja se danas zove u njemačkom prevodu *Falkenberg*¹¹⁰. Jedan dio ove gore je *Kreutzberg* = *Kalvarija*. Na podnožju ovog posljednjeg brda leži Celovac. Ovamo ide, nadalje, njem. naziv šume u blizini *Zigguln*, koji je nastao od **Sokolova*¹¹¹.

Koje se osnovno lično slovensko ime sakriva u *Celovec*, to je zbog toga teško odrediti što ne znamo sasvijem pouzdano koji se konsonant sakriva u ziljskome *b* u *Cëbalòuc*, *Cablòuc*. To može biti etimologičko *b* kao u *Blakòuc*, ali može biti i zamjena za prvotno *v*, ako uzmemo da se je prvotni oblik sačuvao u goričkom kraju. Svi moderni ispitivači ovoga imena mjesta su mišljenja da je *b* sekundarno a ne primarno; ali tako ne mora da bude.

U ovom pravcu ne možemo da dademo drugo nego nagađanja. Lessiak drži da je to žensko ime *Cvil'a* „Klageweib“. Međutim, osnove na *-a* ne prave ni u slovenačkome posesivne adjektive na *-ovъ* nego na *-inъ* kao i srpsko-hrvatske. Mora se, doduše, dopustiti mogućnost analogičnoga prenošenja toponomastičnoga sufiksa i u ovom slučaju, uza sve što je teško zamisliti za što bi bio *-inec* zamijenjen sa *-ovec*.

ime supstituirali su njemački feudali sa najbližim njemačkim. Upor. *Boljkovac*, *Boljkovci* na srpsko-hrv. teritoriji, *A. Rj*, I, 546. Sl. *Völker-* mjesto *Völken-* je dakako njemačka pučka etimologija.

¹⁰⁸ Potvrđen je prvi put a. 1252 *Voelkenmarcte*, Jaksch, o. c. IV, 1, str. 408

¹⁰⁹ Upor. *Časopis za slov jezik*, IV, str. 44.

¹¹⁰ Čuo od prof. Arnejca

¹¹¹ Saopćenje prof. Arnejca.

Mora se, nadalje, dopustiti i postojanje nadimka *cvil'o* „čovjek koji cvili, jadikuje, bijednik“. Ovaj se nadimak dade potvrditi u srpsko-hrvatskim prezimenima *Cvilić*, *Cvilićević* (Dalmacija, Korčula). Ova pretpostavka vrijedi za slučaj ako je *v* prvotni konsonant. Tako bi osnovica bila *Cvil'ovъcbъ*. Ne treba posebice isticati da je ovo kombinacija iste vrijednosti kao i Lessiakov **Cvil'avъcbъ* ili **Cvil'evъcbъ*.

U ovom se pravcu otvara i druga mogućnost. Mjesto *Celovec* nalazi se u t. zv. pagus *Crouuati* desetoga vijeka¹¹². Na ovoj teritoriji nailazimo na jedno vrlo interesantno mjestno ime, koje ide u istu kategoriju kao i *Celovec*, t. j. u klasu mjesnih imena posjednika (*Besitzernamen*). Ovaj put je ime plurale tantum koje glasi književno-slovenački *Mohliče*, u podjunskom dialektu *Mühļče*¹¹³, njemački *Möchling*, na Dravi. Ovo se ime potpuno poklapa sa imenom sela *Mohliči*¹¹⁴ u Lici. Danas ovako nazvano selo ne postoji više. Pominje se u dokumentima iz 15. stolj. Ovo je selo zapadalo zapravo u teritoriju mjesta Bužani, jer se veli „Matej *Svilić* z Bužan s sela ko se zove Mohliči“. Ovo očito ime veliko-familijskoga naselja već u ovom stoljeću služi kao ime sela, a ne više kao familijsko prezime. Tako se Petar, sin nekoga Franca (nom. Franac = slov. *Franc*) zove „Petr Franač sin z Mohlič“. Kao ime familijskoga naselja okarakterisano je pluralom „v Mohličih“.

Ovo je jedino ime sa one Konstantinove teritorije, koja je potpadala pod bana, te se može sa nekom vjerovatnošću upoređivati (sa Šišićem) sa neslovenskim, možda avarskim, imenima petero braće što dovedoše po carevu pričanju Hrvate sa sjevera na jug. Jedan od braće zvao se *Μουχλώ*. Ovo se ime zaista, izuzevši vokal *u*, poklapa sa *Mohliči*. Lički se Mohliči, opet, posvema poklapaju sa dravskim *Mohliče*. To poklapanje ide još i dalje. Dočetak *-iči* može da označuje veliko-familijsku grupaciju koju Nijemci zovu Sippe. Njemačka se „Sippenamen“ kao imena mjesta svršavaju na *-ing*¹¹⁵. Ako je germanizator

¹¹² Upor. Ludmil Hauptmann, *Politische Umwälzungen unter den Slovenen vom Ende des sechsten bis zur Mitte des neunten*. Mitteilungen des Instituts für österr. Geschichtsforschung, XXXVI, 239, 257, 260. K tome još Stur, *Die slav. Sprachelemente in den Ortsnamen der deutsch-österreichischen Alpenländer zwischen Donau und Drau*, str. 71, n° 30 i 72 n° 31.

¹¹³ Saopćenje prof. Arnejca.

¹¹⁴ *A. Rj.*, VI, 900 i moj članak u *Vjesniku za arheologiju i historiju dalmatinsku*, L, str. 130. Kelemina, *Nekaj o Dulebih na Slovenskem*. Časopis za zgodovino in narodopisje, XX, str. 150.

¹¹⁵ Supstitucija njemačkoga sufiksa *-ing* za slov. *-iče* dogodila se iz istoga razloga iz kojega i *Schalkenburg* za *Želeče* (v. gore), t. j. radi fonetskoga razvoja *t'e > k'e > njem. -k. -ik* je bilo zamijenjeno sa *-ink* (pisano *-ing*).

pretvorio dravske *Mohliče* u *Möchling*¹¹⁶, postupao je, makar i nehotice, vanredno tačno.

Na teritoriji alpskih Slovena utvrđena su i druga neslovenska, valjda avarska, imena kao nazivi za slovenska naselja. Ovamo ide *Koseze* prevedeno od germanizatora u *Edling*¹¹⁷. Kasezi se i opet nalaze na konstantinovoj banskoj teritoriji¹¹⁸, na kojoj se pretpostavlja i drugih avarskih imena u topografskom nazivlju.

Moglo bi se pretpostaviti i za *Ḷablōyc* takovo avarsko lično ime, koje bi odgovaralo ličkome *Kegałgrad*, odakle su grofovi *Kegle-ovići*¹¹⁹. Koruško ime, uzevši, da je *b* primarno a ne *v*, moglo je glasiiti prema drugoj palatalizaciji *Cebel*, koje je u avarskom možda

¹¹⁶ Potvrde vidi kod Jakscha o. c. i kod Kelemine u članku citiranom u bilj. 114.

¹¹⁷ Upor. Lessiak, *Edling-Kazaze*. Carinthia, I, 163 sl. Upor. također L. Hauptmann, *Mitteilungen des Instituts für österr. Geschichtsforschung*, XXXVI, 259—266. U ljubljanskom polju postoje također *Kosezi*.

¹¹⁸ Upor. moj članak u pomenutom *Vjesniku*, str. 129.

¹¹⁹ Ovamo računam *Kegałgrad* na Zrmanji. *Kegał* gen. *Kegł* lično je ime koje se pojavljuje u Lici g. 1358 kad se piše *Keglij*, *Keglen*, *Keglyn*, upor. *Klaić*, *Acta Keglevichiana annorum 1322—1527* (Monumenta his. Slav. m. vol. XLII), str. XVII sl. U toponomastici je dobro potvrđeno. Kod Križevaca postoji selo *Kegļevac A. Rj.*, IV 932, sasvim običan tip našega substrantiviranoga adjektiva od imena posjednika (Besitzername). Prezimena *Kegļević*, *Kegał*, *Kegļen* navodi *Klaić l. c. Kegał* ili *Kegļen* naliči na avarsko *k(h)agan* ili *chegen*. Isti dočetak kao *Kegał*, *Kegł* pruža sa iste teritorije i drugo neslovensko ime starohrvatske porodice: *Perkal*, pl. genus *Parkly*, generatio *Perkly*, iste dobe kao i *Kegał*. Upor. *Klaić*, *l. c.* Imade ime sela *Prkļi* u Zrmanji. Na kakvo avarsko ime ovo naliči, ne znam. Izvjesno je da nije slovensko. Imena na *-ol*, *-il*, *-el* često su i kod Protobugara, upor. *Avitoγολε*, *Ukilε*, *Vokilε*, *Tervelb*. Veoma je vjerovatno da sadrži avarsko lično ime i adj. *Cetin* u *Cetingrad* blizu Slunja, potvrđen u 16. vijeku *Cetin*, *A. Rj.*, I, 775. Ovo bi se adjektivno ime posjednika moglo naime upoređivati sa *Sotin* u Slavoniji koje se izvodi od staromadž. imena *Sata*. U ovu kategoriju imena moglo bi ići i ime naselja *Mrkopał*, gen. *-pł* (Modruš-Rijeka) i *Mrkoplje* (Požega), *A. Rj.*, VII, 67. Ime je očito posesivni adjektiv izveden s pomoću *-jb*; ali osnova ne pokazuje ništa što bi naličilo na kakvo slov. lično ime. Da baš u Lici i u graničnim krajevima imademo pravo tražiti avarska imena, za to nam daje povoda car Konstantin. Prema njegovim navodima samo ovaj dio stare Hrvatske potpadao je pod avarsku čast *βο(ε)ύνογ* = *bojan* < mong.-tur. *bajan*, upor. moju studiju *Ortsnamenstudien zu De administrando imperio* (Zeitschrift für Ortsnamenforschung, IV, 227, 243 i kartu k tome članku) Ovom prilikom valja zabilježiti i to da car grecizira najstariji naš oblik *bojan* za *bân* (*oja* > *a* kao u r. *barin* < *bojarin*ε, srp.-hrv. *pojas* > *pas*) u *βο(ε)ύνογ*, upor. *Starohrv. Prosvjeta*, n. s. I, 168 § 14. Ne piše dakle *βαϊανός* kako pišu u Vizantu ime avarskoga vladara. Prema tome, ima da ispane zvjezdica za *bojan* kod Bernekera, I, 42. Imena petero braće vjerovatno su također avarskoga porijekla.

glasilo *Kebeł* ili sa drugim vokalima prema zakonu vokalne harmonije turskih jezika *Kubul, Kibil*¹²⁰.

Pri ispitivanju imena mjesta tipa *Klagenfurt* i *Celovac* valja imati u vidu još i ovaj problem. Ova se imena nalaze na mješovitom jezičnom području i prvi problem koji se postavlja jeste u tome kako se odnosi jedno ime spram drugoga.

Tri se mogućnosti postavljaju same od sebe: 1. jedno je ime prevod drugoga, 2. oba su imena neodvisna jedno od drugoga, 3. oba imena, neodvisno jedno od drugoga, potječu iz zajedničkoga pred-slovenskoga odnosno predgermanskoga vrela.

Sve ove tri mogućnosti bile su aplicirane pri ispitivanju ovih dvaju imena. Pintar, Scheinig i ostali stoje na gledištu da oba ova imena nemaju ništa zajedničkog. Baudouin de Courtenay, Lessiak i drugi drže jedno ime preved od drugoga. Jedini je Ramovš medju dosadanjim ispitivačima pretpostavio zajedničko keltsko vrelo: **Aquilava*. To bi imala da bude izvedenica spomoću keltskoga sufiksa *-ava*¹²¹ od imena rijeka *Aquilis* ili *Aquila*¹²², naziva koji možda suvise kao deminutivne izvedenice od lat. *aqua* „voda“.

Takove su izvedenice doduše moguće, kako dokazuje (*civitas*) *patava*, danas *Padova*. Patava je naime vjerovatno venetska izvedenica od imena rijeke *Padus*, danas Po. Medjutim, mi nemamo nikakvih dokaza zato da se je rijeka *Glana* u starini zvala *Aquila*. Nadalje nemamo nikakvih dokaza ni zato da se je na teritoriji današnjega Celovca nalazila kakva keltsko-rimska naseobina, koju bi naslijedio Celovac odnosno *Klagenfurt*.

Ne treba posebice isticati da se Celovac odnosno *Klagenfurt* mogu dovesti u vezu sa *Aquilava* samo na osnovu jakih lingvističkih suposicija, za koje nema nikakvih dokaza. Celovac bi imao biti ime stanovnika izvedeno s pomoću sufiksa *-c* od keltsko-rimskoga *Aquilava*, koje je izgubilo početno *a* kao *Atrande* > *Trojane*. Prvi element u *Klagenfurt* razvio se prema Ramovšu fonetski pravilno iz *Aquilava* i dobio dočetak *-furt* upravo onako kao što je primjerice u Bavar-skoj *Augusta (Vindelicorum)* dobio toponomasticum *-burg* kao drugi element: *Augsburg*.

¹²⁰ Za ovakvo avarsko ime nemam potvrda. Upor. bilj. 119. Glede dočetka *-el'* u ličnom imenu **Cebel'* upor. ime moravskoga kneza *Kocel, Kocelj*, zaselak u Srbiji, prezime u Dubrovniku i *Koceljevo* ili *-a* kod Šapca, *A. Rj.*, V, 139.

¹²¹ Upor. moj članak u *Festschrift Kretschmer* o arnautskom imenu mjesta *Puka* < **Epicadava* i Holder, *Alteltischer Sprachschatz*, I, 305 i *Nachträge*, III, 766.

¹²² Upor. Holder, *Alteltischer Sprachschatz*, I, 167 i *Nachträge*, III, 646.

Ali smo gore utvrdili da Celovac i Klagenfurt ne stoje u prevodnom odnošaju, nego da su to dva etnološki i hronološki različita imena mjesta. Pita se sada kako da se shvati ova činjenica sa topografskog gledišta.

Primjer *Dubravnik = Ragusa*¹²³ pokazuje nam kako dva mjesta osnovana od dva različita naroda, ako se u toku vremena spoje u jedno mjesto, mogu da zadrže svoja dva lingvistički i etnički različna naziva.

Vrlo je lako moguće da imamo i u nazivima Celovac = Klagenfurt isti slučaj kao i u Dubrovnik = Ragusa.

Za Klagenfurt XII. stoljeća mi znamo kakva mu je bila topografska pozicija. To je čvrst pećinast teren oko današnje crkve na Alter Markt.

Veoma je vjerovatno, dapače gotovo sigurno da je Celovac starije ime od Klagenfurt i da je postojao daleko prije XII stoljeća. O svemu tome mi nažalost nemamo nikakvih direktnih historijskih potvrda. S toga ne možemo ništa izvjesna znati ni o najstarijoj topografiji slovenskoga naselja nazvanog Celovac. Mi znamo tek toliko da su se stari Sloveni već u pradomovini rado naseljavali oko močvarnih krajeva. Takove su močvarne naseobine postojale zacijelo i kod alpskih Slovena, kako dokazuje toponomastičko ispitivanje Ljubljanskog i Celovačkog polja. U obim tim poljima možemo da konstatujemo najstarije tipove slovenskih topografskih naziva. U celovačkom su polju takovi nazivi: 1. *Otoče*, koje je nastalo od *Otočane*. Njemački je naziv za to naselje kasnijega datuma i nema nikakove veze sa slovenačkim¹²⁴; *Vaidmansdorf*. 2. *Blače*, koje je nastalo od *Blačane*, kako jasno dokazuje njemački naziv *Flatschach*¹²⁵. Ovi nazivi iz Celovačkog polja jasno upućuju na postojanje starih slovenskih naselja močvarastoga tipa baš kao i kod Slovenaca oko Ljubljane. Vrlo je lako moguće da je u blizini njemačkoga feudalnoga naselja iz XII stoljeća nazvanog Klagenfurt postajalo otprije slovensko alpsko močvarasto naselje zvano Celovac. Širenjem njem. naselja Klagenfurta i isušivanjem Celovačkog polja spojila su se oba naselja i nastalo je tako jedinstveno mjesto koje Slovenci nastaviše zvati svojim starijim imenom Celovac, a Nijemci Klagenfurt.

Ovo što sam iznio može zasada da važi samo kao hipoteza. Ona će postati istina ili neistina istom onda kad se provedu detaljnije topografske studije.

¹²³ Upor. moj članak *Les Origines de Raguse, Slavia*, X, str. 469 sl.

¹²⁴ Prema Jaksch, *Monumenta ducatus Carinthiae*. I, 264, n° 354 i II, 253 a. 1192 zvalo se *Witansdorf*.

¹²⁵ Upor. Ramovš, *o. c.*, str. 276. O ovom starom našem toponomastikumu upor. moju studiju u *Radu*, knj. 224, str. 104 § 7.

Résumé

La présente contribution à l'étude de la toponymie slovène s'occupe de quatre problèmes.

Le premier, c'est le rapport entre les noms de lieu slovènes du type slave ancien et la route romaine, section *Nauportus* — *Emona* — *Neviodunum*, d'un côté, et, de l'autre, la question de savoir si les agglomérations préslaves *Nauportus* et *Emona* sont continuées ou non dans les dénominations actuelles *Vrhnika* et *Ljubljana*. Le marais dénommé *Barje* qui constitue aujourd'hui une grande partie de la plaine de Ljubljana ne présente, à en juger d'après l'ancienne nomenclature géographique slave qui s'y est conservée, aucun établissement ancien slave sur la route romaine traversant cette plaine. Ce ne sont que les bords du marais qui ont été colonisés par les Slaves au premier temps de leur arrivée dans ces contrées alpines. Ce fait qui résulte indubitablement de l'examen toponomastique du marais de Ljubljana s'explique, d'un côté, par la manière d'exploitation agricole en usage chez les anciens Slaves et, de l'autre, par leur système de défense militaire. L'autre fait également important qui se dégage de l'étude, c'est que le premier établissement des Slaves dans les contrées alpines, d'ailleurs de même que dans les contrées du littoral dalmate, ne prend pas pour sa base les villes romaines *Nauportus* et *Emona*. L'ancien nom illyrique *Emān*, latinisé en *Emona*, fut supplanté par *Ljubljana*, altération du plus ancien *Ljubljane (nom. pluriel) due au dérivé *Ljubljanica* (nom du cours d'eau traversant la ville). La forme allemande *Laibach*, d'où *Labacum* du latin médiéval de ces contrées, nous fait voir l'ancien locatif pluriel slave *Lublah, dérivé, au moyen du suffixe *-janin* formant des ethniques, de l'adjectif *lub* ou *lubn* très répandu dans la toponymie slave des pays alpins. Cet adjectif, au sens de „bon pour la culture agricole, cher, agréable etc.“ se rapportant sans doute à une portion du terrain marécageux cultivable, n'a rien à faire avec *Emona*, nom de la colonie romaine de caractère militaire et commercial dont le site se trouvait du côté opposé à *Lubljane. Ce n'est que le lieu dit *Na Mirju*, ce qui veut dire „sur les murailles“, qui a conservé jusqu'à nos jours le souvenir de l'ancienne cité jouissant du droit italique. Quant à *Nauportus*, dont le nom à deux termes (lat. *navis* ou grec *νάος* et lat. *portus*) correspond exactement aux Argonautes de l'antiquité, aucun fait toponomastique ne nous en atteste la présence au premier temps de l'arrivée des Slaves. Son site les Slaves l'ont simplement appelé *Vrhnika*, de *vrh* *rēka*, „source de

la Ljubljana". Les anciens types slaves toponomastiques du marais Barje sont représentés de la façon suivante: a) noms ethniques en fonction des noms de lieu: *Ljubljana* de *Ljubljane, „habitants qui se sont établis sur une portion de terrain bonne pour la culture agricole“, *Vrbljene* de *Vrba* „saule“; b) noms de plantes en fonction des toponymes: *Ig* de *iga* < *iva*, „saule“ *Vrba*, *Brest* „orme“; c) des adjectifs substantivés tirés de noms de plantes: *Golovec* de *gol*, -*i* „perche, fûtaie“, *Išca* „cours d'eau traversant *Iška vas*“, *Želimeljščica* „cours d'eau traversant le village *Želimlje*“, d) des adjectifs purs munis ou non de noms de sens général: a) des adjectifs tirés d'anciens noms de personne: *Tamišl'e*, adj. neutre formé au moyen du suffixe -*jb* de *L'utomysl'o*, β) *Iška vas*, de *Ig* < *Iga < *Iva*; e) d'anciens noms de personne sans dérivation: *Strahamer*. La toponymie féodale allemande de cette contrée est représentée, par contre, par les types suivants: a) l'adaptation allemande d'un cas de la déclinaison slave: loc. pl. *L'ubl'ah* > *Laibach*, b) traduction allemande libre: *Ober-Laibach* pour *Vrhnika* „sources de la Ljubljana“; c) traduction allemande fautive: *Kahlenberg* pour *Golovec*, d) créations allemandes indépendantes du slovène: *Rosenbach*, -*bichl*, -*eck*, traduites à leur tour en slovène par *Rožnik*, e) créations allemandes conservées en slovène sous leur forme indigène: *Pungart*, *Vingar*.

Le second problème que l'auteur examine dans la présente étude c'est le suffixe hypocoristique -*e* -*ete* très caractéristique pour l'anthroponymie slovène. A côté de -*šek* (type *Gabršček* „originaire du village nommé *Gaberje*“) et de -*nik* (type *Čremošnik* „originaire de *Čremoha, cf. le nom de plante *čremha* „prunus padus“), c'est la terminaison -*ě*, gén. -*ěta* qui caractérise aujourd'hui le plus les noms de famille slovènes. En prenant la toponomastique, à l'appui des conclusions l'auteur arrive à distinguer ces trois types: a) le plus ancien c'est celui qui prend pour la base de la dérivation le premier élément des noms de personnes slaves à deux termes, ainsi *Černě*, *Černěta* de *Črnomir'o*, représenté dans la toponymie actuelle dans *Črneči laz*; b) d'anciens sobriquets, ainsi *Mršě*, gén. *Mršěta*, dans la toponymie *Mršěča vas*; c) d'anciens noms chrétiens: ainsi *Janče* de *Janko* < *Johannes*, dans la toponymie *Vaneča* (sc. *vas* „le village de *Ivane* < *Johannes*). Ce qui est curieux c'est que le troisième type est assez rare, tandis que le premier est moins nombreux que le second, il est vrai, mais en tout cas de beaucoup plus nombreux que le troisième. Cette circonstance s'explique par le fait que la nomenclature chrétienne commence à évincer ici complètement la slave en même temps que

dans le reste de la Pannonie, c'est-à-dire à partir du XIIe siècle environ. Les deux premiers types sont, par conséquent, plus anciens que le troisième.

Le troisième problème que l'auteur aborde ici, c'est la question du suffixe d'origine grecque chrétienne au sens collectif *-ija* dans la toponymie yougoslave. En pays slovène, son emploi est illustré 1. par *Kandija* „emplacement de la famille dénommée *Konda* d'origine slave balkanique“, 2. par *Litija* de *lit* „pays exposé aux inondations“. En dehors de ces contrées, le même suffixe se trouve 1. dans *Novosèlja* „emplacement des paysans sujets à la corvée dits *novoseli*, pluriel de *novosel* „novus colonus“, 2. dans *Knežija* „portion de terrain appartenant à *knez*“, 3. dans *Kustošija* „portion de terrain appartenant à *custos*“ (dignité ecclésiastique). En outre, le même suffixe affuble de nouveau le suffixe collectif slave *-ad* dans le nom de pays *Šumadija*, *Špinadija* et dans l'ethnique *Srbadija*, *Šokadija*.

Le quatrième problème, c'est la reprise de la controverse très débattue qu'a suscitée le doublet toponomastique *Klagenfurt-Celovec*. La vue de l'auteur se résume ainsi qu'il suit. a) *Klagenfurt* est une récente dénomination féodale allemande dont le sens est sans aucun rapport avec la forme slovène qui est de beaucoup plus ancienne que celle-là. C'est parce qu'on sait très exactement quand elle est née et qui a fondée la ville ainsi dénommée. C'était le duc (herzog) de Carinthie du nom Bernhard (1202—1256). Quant au sens de *Klagenfurt*, traduit en 1256 par le moine Jean de l'abbaye de Viktring „quaerimonie vadus“, il ne faut pas être dupe de la graphie à première vue très claire. A côté de *Klagenfurt*, on trouve, rarement il est vrai et chez les savants, bien entendu, aussi *Kladen* et *Claudii forum*, *furtum*. Bien que le regretté Pintar ait essayé de donner une étymologie en se basant sur cette dernière graphie, il faut convenir que celle-ci est aussi trompeuse que celle-là. C'est parce qu'il faut donner raison à Megiser et à d'autres qui expliquaient le sens du nom de la capitale de la Carinthie par „le passage sur le fleuve du *Glan* qui arrose la plaine de *Klagenfurt*“. Les raisons linguistiques justifient pleinement cette manière de voir. C'est que les graphies *Klagen-* et *Kladen-* rendent de la façon savante la prononciation locale, dialectale et semidialectale, du nom de fleuve *Khlān* (cf. *Klamm-bach*) ou *Khlājn* (cf. *Glein* a. 1193 *Glana*), *j* signifiant dans le dialecte slovène de ces contrées *ge* dans les noms de personnes allemandes, ex. *Jera* = Gertrud, cf. aussi *noje* = *noge* et le groupe allemand *dn* ou bien *gn* se prononçant dans le dialecte allemand

de quelques contrées alpins comme n. b) Le problème de la forme slave, c'est au fond la question de savoir quelle est la forme primitive, de *Cəbəlouəc*, forme du dialecte de la vallée de *Zilja* qui est de beaucoup plus proche à la ville même ou bien de *Cvəloyc*, forme du dialecte de Tolmin qui est de beaucoup plus éloigné de la ville en question. En se basant sur la forme slovène actuelle *C(ə)-loyc* qui s'explique très facilement par la métathèse *Bəcəlouyəc survenue dans la forme primitive *Cəbəlouəc* et sur l'autre fait également important pour notre question, c'est que la consonne *b* de ces contrées est représentée par *v* dans d'autres dialectes, fait dû à la fausse régression (ex. *Bləkoyc* > *Velikovec*), l'auteur croit que la forme primitive était *Cəbelovec, adjectif substantivé d'un nom de personne avare, le nom de lieu se trouvant dans le „pagus Crouuati“ (a. 954, 961, 965—979) où les noms de personne d'origine avare sont attestés par *Mohliče* = *Mohliči* de Lika < *Movχλώ* de l'empereur Constantin.

Dodaci

Str. 51. — Kako st. v. njem. *iga* f., *igo* m. znači „taxus baccata“, ne može se misliti da je sloven. *iga* > *Ig* stara posudenica odatle, upor. L. Bückmann u *Zeitschrift f. ON forschung*, X, 33 sl.

Str. 68. — Složeni sufiks kolektivnoga značenja *-adija* nalazi se i u nazivu arnautskoga sela iz doba cara Dušana *Spinadija ot Arbanasb*, odatle ethnicum *Špinadinci*. Naziv postoji i danas kod Prizrena, ali je tumačenje vrlo nejasno; upor. Jokl, *Indogerm. Forschungen*, XXXIII, 424.

Str. 75. — Upor. i stare njem. grafije *Gigat* a. 1013 za *Igath* mons a. 1000, *Geni*, najstarije pisanje za *Jena*, *Zeitschrift f. ON forschung*, 32, 97.